

■ Година XIII ■ Број 40 ■ Јесен 2012. ■ www.sumers.org

Шцте

РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Информативно-стручни часопис

Уводник

КРАДЉИВЦИ БУДУЋНОСТИ

- Ако се несистематски и са врха најодговорнијих људи у власти не заустави профитерскоексплоататорски однос човјека према шуми, боље рећи привилегованих појединаца који добро живе од јефтиног кубика, док народ који је ту шуму бранио и одржавао гладује, десиће се оно што је предвидио Јосиф Панчић: "Ако хоћеш да уништиш један народ, прво му уништи шуме."
- Стручњаци кажу да је најunosнија привредна грана у Босни и Херцеговини шумарство.
- Рат у Босни и Херцеговини произвео је шумску мафију, која је јача и од нарко-мафије и шверцера оружја.

Данас је тешко говорити о заштити природе и природних ресурса народу који је осиромашило до те мјере да нема хљеба, док шумска мафија пустоши шуме. Непланска и неконтролисана сјеча од стране двоногих кукаца, уз оне биолошке кукце, пријети нестанку шуме на овим просторима.

Сјеча шума је свакодневна, без застоја. Државна предузећа су исполитизована, а приватници послују ван законских оквира и још више умножавају штету. Излаз из зачараног круга још није на видику.

Контрола над шумама је партијска привилегија.

Балвани несметано завршавају у нелегалним пиламама. Полиција и шумари не смију на пут шумске мафије, него се увезују са њима. Ако то одбију - гутају страх, примају анонимне дојаве, пријетње, паљење штала, сијена, засретање, батинање...

Шта ради шумска мафија?

Сијече оно што припада прошлости, садашњости и будућности, а немоћан и голотрб народ све то гледа и ћути.

Мафија добро живи од недостатка доказа у бесудној држави, у којој је, у срећна времена, 50 посто територије било под шумом, а сада, због профитерске грознице, нема ни 30 одсто.

Уништена је дрвна индустрија, која је прије рата била активни извозник у вриједности од 200 милиона долара. С тим капацитетима политичари би сачували социјални мир и обезбиједили много веће гласачко тијело.

На сателитском снимку се виде голосјечине и бренте поред магистралних путева, а има их више него што их је икада било у свим државама свијета.

Шумско благо нестаје...

Шумска мафија је јача од воље политичара за ефикасном промјеном. Стога и не чуди што је БиХ једина земља на свијету гдје је немогуће економски израчунати вриједност шума. То не спречава крађу уз редовну сјечу, јер те послове раде они који не воле шуму, али воле новац брзо зарађен од прераде и додатне крађе.

Крајње је вријеме формирати шумску полицију, неподмитљиве и храбре инспекторе и руководиоце који примјењују шумарску праксу и науку, а не политичке и мафијашке притиске.

Зашто? Зато што нам се све више свијетле упитници да је енормном сјечом шуме поремећен режим вода, односно да

је све мање питке воде и чистог ваздуха.

Земља која има добре шуме има здраву воду.

Пљачком шумског богатства настала је шумска мафија, која ради без проблема, јер је јача од државе.

Народ ћути и гута страх. Само се ријетки појединци залете да стану на пут шумској мафији, и то новинари у средствима информисања, а након тога их чека брисани простор.

На простору Босне и Херцеговине има 1.800 пилама, а 1.200 ради нелегално. Нелегално сијеку шуме и нелегално је прерађују, продају и извозе, а држава од тога нема ништа.

Пустошење шуме прати недостатак кисеоника. Власт као да има заустављено дисање или наопако дише. Размјена материја у можданим ћелијама повећава потребу за кисеоником, а њега је све мање. Хектар хростове шуме годишње произведе 830 килограма кисеоника, брезове 725, борове 540.

На пошумљеном земљишту шума штити земљиште од ерозије.

Шума, шума, шума... симбол мира и сигурности, живота на земљи. Живот без шуме је живот без људи. Не каже узалуд један сеоски мудрац у Калиновику: "Запамти, ко засрећи од шуме и лова, неће добро завршити."

Пустошење шума изазвало је већ такве еколошке катастрофе, као што је пораст средње температуре земље за 1-2 степена, што ће изазвати отапање леда, односно потоп приморских градова и држава.

Постоје закони о заштити природе,

али га нико не проводи и не поштује. Ко би то покушао, ушао би у сукоб са политичарима, који политичким притисцима штите криминалце. А они су се осилили до те мјере да краду струју и шуму, кад год хоће и колико год хоће. Илегалне бренте краду струју немилице. Шумска инспекција је немоћна, а и она из електродистрибуције. Када пошаљу монтере да им искључе струју, кажу им: "Ако се попнете на бандеру, ми ћемо је осјећи моторком..."

Док шумска мафија у здравој црногоричној шуми бира најбоља стабла, инспекција и друге контролне службе се склањају да то не виде, полиција ћути, окреће главу у страну, чеше се иза ува, јер ако шта види, биће склоњена из службе или живота.

И морална криза настале је као посљедица односа човјека према природи. Најбоље је то дефинисао неписмени индијански поглавица, којем су урбани бијелци отели земљу, у писму америчком председнику Френклину Пирсу: "... Мораћете учити своју дјецу да им је под ногама пепео наших дједова. Да би поштовали земљу, рећи ћете им да је земља богата животом наших предака. Мораћете учити своју дјецу, исто као што ми учимо своју, да нам је земља мами. Што снађе земљу, снађе и њену дјецу... Земља не припада човјеку. Човјек припада земљи!... Правом живљењу је крај, наступа гола борба за опстанак."

У тој голој борби за опстанак најбоље пролазе они који су сами себи прогутали душу, јер ово је вријеме диктираног хаоса и нерада, вријеме душождера!

Вријеме је да неко заустави експлоататорскопрофитерску сјечу шума.

Ако се то не деси, народу ће жестоки момци, који добро живе од недостатка доказа, оставити свето сиромаштво, вишак немања и украдену будућност.

Еколошки суицид је суицид човјечанства. Томе најбоље свједочи оно што је из космоса видјела Елен Колинс, астролог: "Поглед је узбудљив, али истовремено болан. Над Африком сам видјела знакове великог загађења, уништена шумска пространства широм свијета. Земља све више почиње да личи на планету без трагова живота."

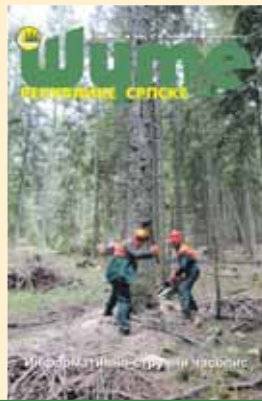
Недељко Жугић

САДРЖАЈ

2. УВОДНИК
- 4-7. ЗАПОСЛЕНИ У ЈПШ "ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ" ТРЕБА ДА СХВАТЕ ДА ЈЕ ТО ЊИХОВА КУЋА
- 8-11. ЗАДАТАК ДИРЕКТОРА ГАЗДИНСТАВА ЈЕ ДА ШТИТЕ ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ "ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ"
- 12-14. НЕЋЕМО ДОЗВОЛИТИ ДА СЕ ТЕРЕТ ДУГОВАЊА ПРЕНЕСЕ НА ЛЕЂА РАДНИКА
- 15-18. У ГАЗДИНСТВИМА "ШУМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ": СТРУКА СЕ МОРАЛА КОНСУЛТОВАТИ ПРИЛИКОМ ДОНОШЕЊА ЗАКОНА О ШУМАМА
- 19-20. ШТА ОСТАЈЕ ОСИМ УПИТНИКА КАКО ДАЉЕ
- 21-22. РИБНИЧКО ЛОВИШТЕ - РАЈ ЗА ЛОВЦЕ
23. ИЗ АКТИВНОСТИ ИНЖИЊЕРА И ТЕХНИЧАРА ЈПШ "ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ"
24. ВРИЈЕДАН РАДНИК ШКРТ НА РИЈЕЧИМА ВОЗАЧ 16 ГОДИНА НИЈЕ КОРИСТИО ГОДИШЊИ ОДМОР
25. ТРЕСКАВИЦА ПЛАНИНА КОЈА УЗБУЂУЈЕ
- 26-27. КЛЕКОВАЧА ПОНАД ДРВАРА И СРНЕТИЦЕ ОТЕТО ОД ЗАБОРАВА
- 28-29. ОСНОВАН ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ ЦЕНТАР "РУДО БРДО" ПОДГРАБ
- 30-31. КОНЗЕРВАЦИЈА ЗЕМЉИШТА (УСПЈЕШНИ ПРИМЈЕРИ ИЗ MISSOURIЈА USA)
- 32-33. О ТАРТУФИМА
34. ЛАВАНДА - ЛЕКОВИТО МИРИСНО ГРМЉЕ МЕДИТЕРАНА
35. УЗГОЈНИ РАДОВИ СЕ РЕАЛИЗУЈУ ПО ПЛАНУ НЕОПХОДНА САНИТАРНА СЈЕЧА У ЗАШТИТНОМ ПОЈАСУ ИЗВОРИШТА ГУБЕРА
36. ЗАШТИТА ДИВЉАЧИ ПРЕЧА ОД ТРОФЕЈА
- 37-38. ЕКОЛОГИЈА СВЕСТИ
39. ШУМА У ПОЕЗИЈИ:
ДУБОКА, НЕСПОЗНАЈНА ТАЈНА

ИНФОРМАТИВНО-СТРУЧНИ ЧАСОПИС

Оснивач и издавач:
ЈПШ "Шуме
Републике Српске"

За издавача:
Јаков Галић, дипл. ек.
директор

Главни и одговорни уредник:
Недељко Жугић

Редакциони савјет:
Мр Саво Живковић,
Споменко Стојановић, дипл. инж. шумарства
Славиша Сабљић,
Милица Ковачевић, дипл. инж. шумарства
Александра Момић, Мр Немања Тодоровић

Часопис се доставља свим организационим јединицама ЈПШ "Шуме РС", Шумарском факултету, министарствима у Влади РС и државним институцијама, сарадницима, електронским и штампаним медијима, шумарствима земаља у окружењу, еколошким удружењима, пословним партнерима и заинтересованим грађанима. Пренос и коришћење текстова из часописа је дозвољен, уз навођење извора. Главни и одговорни уредник има право на измјену наслова и краћење текста. Сарадницима се скреће пажња да своје текстове приреде у складу са правилима која налаже професионална и грађанска етика јавности рада.

Адреса:
ЈПШ "Шуме Републике Српске"
Информативно-стручни часопис "Шуме"
Романијска 1, 71350 Соколац

Телефони:
057 405-326 и 065 543-983,
факс 405-341

Молимо сараднике да рукописе шаљу на
e-mail: nedeljko.zugic@sumers.org
nedeljko.zugic@gmail.com

Рјешењем Министарства информација Републике Српске број 01-740-1/00, од 22. августа 2000. године, јавно гласило Информативно-стручни часопис "Шуме" уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 377.

**Графичка припрема,
штампа и лектура**
НИГД "ДНН" Бањалука

Запослени у ЈПШ "Шуме Републике Српске" треба да схвате да је то њихова кућа

- У разговору са сарадницима и радницима, нисам стекао утисак да сам стране тијело...
- Некидан сам рекао да директор шумског газдинства има највећу сложеност послова, већу од извршних директора, јер мора да буде упућен у све. Зато сам одлучио да им знатно повећам плате.
- Овдје сам дошао да ми се сви придружите и помогнете, као и ја вама. Да сви заједно нађемо рјешење и да се дефинитивно скина лоша прича и звоно које је стављено на ЈПШ "Шуме Републике Српске".
- Лошем пословању највише је кумовао неодговоран однос према државној имовини...
- Прихватам социјалну одговорност, али само онда ако будемо радили тако да сваке године направимо три-четири фабрике диљем Републике Српске. Онда смо социјално одговорни, и треба нам скинути капу и рећи - ви радите одлично јер сте запослили сто-двјеста радника! Таково запошљавање има пуну сврху, а ово друго је само гашење ватре бензином.
- Морају се увести принципи у пословање! Без тих принципа тешко да се може дугорочно радити и дугорочне опстати. Све мора да почива на принципима! Ако успијемо на томе, онда и директор послјије мене неће имати ове проблеме које ја имам сада.

Из уводног разговора

ЕКОНОМИСТА КОЈИ ЈЕ ПО ВОКАЦИЈИ ДОМАЋИН

Чињеница је да су људи у сарадњи јако инертни, јер морам из њих да вадим реченицу по реченицу, податак по податак, умјесто да ме бомбардују са оним што би требало урадити, да долазе са идејама које су промишљене, врцаве, да из њих може да се извуче добар закључак и поука и напредан посао. Имам утисак да се овдје ради по правилу "ако може без мене".

Та инертност збуњује, јер шуме су ваш живот, а не могу да схватим да се за њега не борите и памету и знањем и свим средствима с којим располажете. Мени је жао што је тако, јер шуме Републике Српске треба да живе, јер оне су, метафорично речено, чамац који је толико оптерећен, јер има толико тога што треба одбацити да чамац не потоне. Имам утисак да се то нијемо посматра, а да нико неће да се потруди да макар мало избаци воде, да чамац настави пловити.

То је мој утисак о стању у шумарству Републике Српске. Овдје је толико различитих интереса, гдје год дирнете, ударили сте у нешто. Отвореног срца ушао сам у проблематику... Није нека мудрост ово што ћу рећи или урадити. То може сваки економиста ако је по вокацији домаћин и ако води своје породично домаћинство како ваља. Економија је једноставна и проста, јер што је више компликована све је мање плодносна...

Овдје се роба, нажалост, давала на часну ријеч! Без покрића. Томе су кумовали и неки велики купци о чијим интересима се више водило рачуна, него о интересима ЈПШ "Шуме Републике Српске". У неколико наврата имао сам сједницу Надзорног одбора и састанке са великим дрвопрерађивачима о којима треба водити рачуна, јер запошљавају велики број радника и битни су као добри купци, али зар ми као њихови пословни партнери не завређујемо исто толику пажњу, јер ако смо уложили рад на припреми, сјечи, класирању, извлачењу, отпреми, довожењу

на стовариште, плаћања радницима плате, издвојили средства од 10 одсто за репродукцију и десет одсто за локалне заједнице, а онда чекате да се они смилују да вам плате! Зар није логично и као дио пословне озбиљности да нам то плате?

Ја сам ево потрошио мјесец дана на убјеђивању да се увече дисциплина, када је плаћање у питању! А то је нешто о чему нисмо требали ни три минута да разговарамо! Добар купац је само онај који плаћа, а лош и погубан онај који не плаћа!

Други, велики проблем је систем јавних набавки. Закон из те области ништа добро није донио, јер ту се провлачи све и свашта, јер су процедуре врло лоше ријешене, јер се преко њих може провести шта год хоћете. То је трапава реакција на наше потребе извођења радова, јер од добрих извођача тражим рентгенску папирологију, а то све успорава наш рад и отежава њихове услуге које раде за нас. Те процедуре јавних набавки морају да буду јефтине, прије свега, али и брзе.

Трећа ствар, мора се учинити све да се спријече малверзације, а закон о јавној набавци ништа од тога не пружа, чак даје изванредну могућност да се иза њега заклони и радите шта год хоћете.

Уз све то, прати нас несхватљива прича, када је у питању запошљавање, јер за мјесец дана добио сам двије стотине позива од "јакних" људи да се запосли овај, да се задржи онај, а ја сам више пута говорио да према европским стандардима на хиљаду посјечених кубика долази један радник, а ми у следећој години, према финансијском плану, планирамо око 1.900.000 метара кубних посјећи, а према тој стандардизацији ЈПШ "Шуме РС" би требало да има запослено 2.000 радника, а ми имамо 4.400. Да неко донесе одлуку којом треба отпустити стотину радника, то би било дочекано на нож, и нико то не би могао провести. Док причам да имамко вишак радника, упорно добијам захтјеве за нови пријем. А примало се до сада и професора физичког васпитања, куvara, тесара, месара, педагога, демагога, свега се примало...

Нормално, требало је, а и сада треба инжењера и производних радника - шта ћемо с вишком? А вишак је кумовао да се лоше послује! У задњих пет година нисмо имали пораст цијена иако су у међувремену порасле цијене све робе и услуга, а нарочито енергената...

ШУМЕ: Директоре, хвала вам што сте у уводном дијелу рекла оно што су основни проблеми с којим сте се сусрели, са селективном аналитиком, као с ведрог пропланка, без инфлације ријечи и њиховог падања у празно.

ШУМЕ: Господине директоре, пратећи ваш рад, који је јаван, освједочили смо се да сте били успјешан привредник, који се одговорно одосио према друштвеној имовини и радницима.

Како сте доживјели, гледајући изблиза и изнутра ЈПШ "Шуме Републике Српске"?

ГАЛИЋ: Углавном сам то рекао у уводном дијелу. Али, утисак што се тиче струке је да се добро газдује шумама, а то потврђује сертификација која је завршена... У једном неформалном разговору са људима из те сертификационе комисије, када сам их питао да то оцијене од 5 до 10, они су дали оцјену 11, што ме пријатно изненадило. То су оцијенили поредећи нас са окружењем. То је оно што је позитивно, што се тиче шумарске струке! То потврђује да имамо доста стручних људи, али ме изненадила инертност, јер са стране, када се гледа - нешто се дешава у твојој кући, а нико од укућана да реагује! Реакција шумара треба да буде искултивисана и стручна, у складу са шумарском праксом и науком, да се отворено говори о свему што није добро, а има много тога...

У разговору са сарадницима и радницима, нисам стекао утисак да сам страном тијелу, што је за мене пријатно изненађење.

ШУМЕ: Ви сте осми директор на челу овог предузећа (Богдан Крупљанин, Раденко Лакетић, Саво Крунић, Милета Лимић, Властимир Топалић, Неђо Илић и

Срђан Лјубојевић), који није шумар. Како сте доживјели сусрет са шумарима и проблематиком у газдовању шумама?

ГАЛИЋ: Када је у питању струка, као што је узгој и његовање шума, мој утисак је да се добро ради, али однос међу људима се нарушава политичким (страначким) притисцима. Људи треба да долазе на функције по способностима. Моје мишљење је да се за таквог човјека треба борити, а то је посао за странке, које треба да бирају најбоље, односно да тај избор више буде унутар предузећа, а мање изван њега. Ако се изабере неко некомпетан, онда настаје проблем! Из тог разлога заспослени у ЈПШ "Шуме Републике Српске" треба да схвате да је ово њихова кућа у којој сам лијепо дочекан и хоћу да ме за послени и грађани схвате да јој желим најбоље и да се стање, које је лоше, много лошије што се формално приказује, поправи. Наравно, немам амбиција да то сам урадим, већ са свим сарадницима. Али, оно што сам на почетку рекао, инертност ме помало изненађује, јер сам желио да ме ви новинари, правници, економисти, шумари и други стручњаци заокупите релевантним информацијама, и да сваког часа излазите с неким новим идејама и да их заједно претресемо и како да их на најбољи начин применимо. То је нормалан пут изласка из кризе!

ШУМЕ: За првих девет мјесеци губици су 5,3 милиона КМ. Каква

је Ваша процјена, због чега су настали?

ГАЛИЋ: Доста тога је утицало на такве резултате, али, прије свега, вишак радника, с нагласком да то нису производни радници, јер они никада нису вишак, као ни административни који сав свој капацитет користе за добробит предузећа.

Проблемтика је везана за велики пријем радника који нису у функцији. Дакле, није проблем радника, него оних радника који нису у функцији предузећа. Довољно је само да прођем кроз Одјелјење Генералне дирекције и види се да су пуне канцеларије, а неки немају чак ни гдје да сједу, а када покушаш негдје да некога вратиш, наиђеш на реакцију. А то у много чему производи губитке.

Већ пет година цијене наших производа су исте. Недавно је извршена промјена цјеновника, али је она козметичка. Када се нађе аритметички цјеновник, можда смо за 5 посто у добитку, што ће се показати у дужем временском периоду и на већем узорку онога што се продаје. Зна се да се не може повећавати продуктивност, јер се сијече онолико колико је прописано. Нема могућности да се повећа приход, али има да се направи расход... А они су код нас, из године у годину, расли, а приход је стајао. И онда се вода прелила у чамац и он полако почиње да тоне. То је проблем. Сви трошкови су расли.

Уз све то повећавани су доприно-

си на плате за 4.400 радника, то је минимално три милиона КМ. Ако се повећавају доприноси, а повећавали су се неколико пута, порези на плате, онда је нормално да трошкови расту, као што су трошкови плата, извођача радова, као и разни други, а приход остаје исти.

Зато треба ићи обрнуто, да смањимо трошкове без којих се може, а раднике максимално искористимо... У овој ситуацији би било социјално и људски неодговорно, без обзира на какав је начин запослен и са каквом квалификацијом. То би био ружан дио, и ја га не бих могао тако рјешавати, а јесам зато да се добар радник награди...

Вишак радника је допринио знатном губитку, али и шумске крађе...

Овдје се чувају од релације да се потезањем тог проблема неко некоме не замјери, а ја сам потпуно отворен, свако може да ми укаже на грешку, ако је направим, па ћу се преиспитати... Зато желим ту неку ватру у виду прогресивног дијалога у расправама, посебно када се ради о пословању и могућности унапређења сјечења трошкова и чувања државне имовине. Ми заборављамо да је обавеза запослених да се не направи нешто што доводи до сиромашења шума.

ШУМЕ: У једном од уводника часописа "Шуме" рекао сам да је балван оптерећен толико да је пукао чим га погледате и то највише због законских обавеза да се у старту узме од његове продаје 30 одсто. Да набројимо: 10 одсто локалној заједници, а исто толико агенцији за шумарство и за проширену репродукцију. Имајући у виду економску кризу и давање шумских дрвних сортимената дрвопрерађивачима на одгођено плаћање, које они вјешто избјегавају, настао је дуг од 31 милион

КМ. Јесу ли то само спорна потраживања или дуг за отпис? И ко је крив за такво стање?

ГАЛИЋ: Можда је најважнија ствар којој сам помало допринио измјена Закона о шумама који је имао енормне захвате... У реду је десет одсто за проширену репродукцију, јер је то оно у шта се улаже да би се одржала виталност шума, али десет одсто издвајања за локалне заједнице је стравичан износ, јер су то најквалитетнија средства предузећа. Мене чуди да нико на то не реагује, а тако се годинама ради, да се не зна гдје иду та средства, да би функционисао општински парламент и доприноси одборницима. Таква издвајања имају и друге земље у окружењу, само што су 4-5 пута мања. У Србији је то 2 одсто, Хрватској 2,5 одсто, у Федерацији БиХ је 2,5 одсто. Дакле, то је врло уједначено. Ми смо се договорили да код измјене Закона о шумама буде 3 одсто, а остатак који се добије треба искористити као акумулацију, као средство од којег ничу неке нове фабрике. Зашто не бисмо ишли на то да сваке године никну по двије-три фабрике у различитим шумским газдинствима, као што је то производња брикета, угља, о чему ће одлучити људи из Истраживачко-развојног центра. Тако би се сваке године реално запошљавало стотину људи.

Ово предузеће може са домаћинским начином газдовања и позитивном политиком, паметним улагањем и стварањем профита сваке године да запосли стотину радника, и онда неће бринути хоће ли добити отказ послјје избора. Запослиш их и ријешити си трајно њихову егзистенцију. Они ће доприносити да се ствара нова акумулација.

ШУМЕ: Притисак јавности, вје-

рујем да сте то осјетили до сада, на ЈПШ "Шуме Републике Српске" је неоснован, јер се лаички гледа на шуму као нешто што само расте, нисмо орали, садили, окопавали, само ниче, па лаичко питање откуд губици?

ГАЛИЋ: Јавно предузеће "Шуме Републике Српске", на директан и индиректан начин, запошљавају око 50.000 људи, почевши од сјечака, услуга извлачења, превозника, оних који имају приватне прерађивачке капацитете. Шуме су један од основних капацитета, а ако се не буде газдовало онако како треба, врло брзо ћемо остати без тога. Зато треба водити рачуна да се газдује максимално добро и да се улаже у шумарство.

За мјесец дана сам добио двије стотине захтјева за пријем радника, а јавно сам рекао да има преко двије хиљаде људи вишка. То су глуми телефони, јер ти причаш једно, а они ти траже друго. Зато треба тражити нека друга средства за запошљавање, а не ово што се радило да пред једне изборе примиш три стотине људи, а када прођу избори не знаш шта ћеш од њих и почиње отпуштање. Почину драме људске. Нећете вјеровати каквих драма има!? Ја сам их већ доживио у најкраћем року...

"Шуме Републике Српске" могу добро да послују, да буду локомотива развоја, али не да се ослониш само на ту једну локомотиву за коју закачиш све...

Имамо и шумарски факултет и друге институте да кажу шта треба урадити. Треба тражити од људи који воде ЈПШ "Шуме РС" да тај ресурс никада не послује са губитком, да води рачуна у развоју, да не сиромашу шумску основу и да газдује на најбољи могући начин.

ШУМЕ: Јосиф Панчић је имао једну пророчку изреку: "Ако хоћете да уништите један народ, прво му уништите шуме." Уз то, имамо катастрофалну процјену о сиромашењу државе, па чак и о њеном непостојању: Ако уништите село, опустошите шуме и обезвриједите новац - то друштво нема напретка!? У том смислу, ви сте, као човјек на функцији, који има грађанске и моралне храбрости, али и стручног знања рекли: "Право је чудо како је ово предузеће опстало?"

ГАЛИЋ: То је тачно! Хвала за овакво питање и заиста је крајње вријеме да из ЈПШ "Шуме Републике Српске" долазе нове приче, нове поруке, прогресивне идеје...

Једна од првих ствари која треба да се уведе у праксу је одговорност за лоше, а награђивање за добро и да се све то спусти на ниво шумског газдинства. Директори тих газдинстава су дуго времена били у вакууму. Дешавало се све око њих, а они не знају шта се ради. Мени је то

несхвљиво да се директор газдинства буну што је неки инспектор казнио њега за нешто што је лоше учинио лугар или неки други радник. Па кога би другога казнио, јер све лоше што се дешава не може да прође без његовог знања. Све што је добро треба да буде иницирано од њега. Шта ту није у реду? Плата директора шумског газдинства је мала (1.000 КМ), јер мора да буде алфа и омега, који мора комплетно пословање да познаје и да одговара за његово спровођење! Некидан сам рекао да директор шумског газдинства има највећу сложеност послова, већу од извршних директора. Зато сам одлучио да им знатно повећам плате, али, метафорично речено, "летјеће главе" због пропуста за позитивно пословање. Тражићу максималну одговорност за све и свашта! Не може се десити ни сјеча ни краћа, а да он то не зна. Много тога се одлијева и кроз мјерења и кубирања, кројења, сортирања... Дешава се да купац добије прву под другу, другу под трећу класу. Ја кажем, хајде да мало обрнемо па да добију другу под прву... Али, то се не дешава, а јасно је што се не дешава! Ми смо ти који треба да платимо наше раднике, а не неко други!

Ја сам одје дошао да ми се сви придружите и помогните, као и ја вама. Да сви заједно нађемо рјешење и да се дефинитивно скину лоша прича и звоно које је стављено на ЈПШ "Шуме Републике Српске".

Вјерујем да ће се то савладати, али када се обрне правило да многе радње које су компликоване поједноставимо, а не као што је сада све компликовано. Оно што је компликовано треба га поједноставити и резултат ће брзо доћи.

ШУМЕ: Рекли сте у досадашњим изјавама за јавност: "Предузеће је у великим проблемима и губицима." Шта чинити да дође до консолидације?

ГАЛИЋ: Прве и основне мјере су да се ради на наплати потраживања. Ту сам се ангажовао максимално и то већ даје резултате. Чак бих волио да имам већа овлашћења због људи који су давали државну имовину (а да је њихова, не би је давали тако), као да је то алајбегова слама, нешто туђе, па чак и непријатељско. Давано је неодговорно, без обезбјеђења банковске гаранције, што је врло битно, јер не можете све одрадити и дати некое робу коју ти неће платити. Што је најгоре, унапријед се знало која су то предузећа. Појави се једном па те превари, а онда се опет појави, али са пререгистрованом фирмом, па те опет превари... А имамо тих вишеструких превара које мене највише иритирају, јер љут сам на људе који су могли и који су требали да заштите државну имовину, јер је отписан 31 милион, али је 41 милион утужених потраживања и

велико је питање хоће ли се то наплатити?

Када бих правио градацију шта је томе највише кумовало, мислим да је неодговоран однос према државној имовини био главни кривац губитака и лошег пословања.

ШУМЕ: Да ли у шумама влада диктиран и контролисан хаос, јер сам то у једном од истраживања утврдио након десетогодишњег рада у овом предузећу?

ГАЛИЋ: Дрвопрерађивачи су добро, а јефтино живјели од ЈПШ "Шума Републике Српске"! Ко годинама живи на такав начин, одговара диктатура нереди - агонија, јер уређено стање ће их елиминисати! Морају се увести принципи у пословање! Без тих принципа тешко да се може дугорочно радити и дугорочно опстати. Све мора да почива на принципима! Ако успијемо на томе, онда и директор послје мене неће имати ове проблеме које ја имам сада.

Када постоји принцип, онда је све лако, а ако га нема, онда се ствара вакуум и простор да може да ради ко шта хоће и како хоће...

ШУМЕ: Како из фазе нереди ући у фазу успостављања реда?

ГАЛИЋ: Наметањем принципа и њиховом спровођењу. А тешко их је наметнути! Шта значе принципи? Ако ви једном купцу дате робу на отвореном, тешко ћете од другог добити квалитетан инструмент обезбјеђења плаћања. Нешто није у реду ту! Зашто би један имао робу на отвореном, а други не? Једни, привилеговани купци, имају рок за одложено плаћање од 90 дана, други 60 дана, а трећи 30 дана, а од неких се тражи аванс... Имам разумијевања за групу великих дрвопрерађивача, јер имају мали коефицијент обрта, јер у току године обрну процес производње, односно уновчавање средстава и запошљавају доста радника, тако да више волим радити са великим системима, јер има мање могућности за лоше радње. Увијек сам зато да се ради са њима више, али ако ми имамо проблем са финансирањем производње, онда није логично да рјешавамо њихове проблеме а занемарујемо своје. Имао сам утисак да се више размишља о њима него о нама! Наш задатак је да максимално бранимо интерес ЈПШ "Шуме Републике Српске". Треба примјенити принцип одгођеног плаћања на 90 дана, али сви ће морати да донесу гаранцију банке... Неки то неће, јер им је скупа, а ја сам нудио да је добије на терет ЈПШ "Шума РС", јер она је један одсто од вриједности испоручене робе. Али, шта је проблем? Они не могу да добију ту гаранцију од банке, јер нема бонитет, није солвентан.

А и даље имамо проблем, када испоручујемо робу, кажу нам - немојте да бринете, они су велики. А

управо ти велики ме брину, јер када они падну, ко ће мене да заштити као гнралног директора? Имам одлуку Владе, али осјећам одговорност да нисам у довољној мјери био на висини задатка, заштитио предузеће од испоручене робе која неће бити плаћена?

Оно што је повољност ЈПШ "Шума РС" је да имамо дупло већу потражњу од испоруке. Не видим разлог зашто то не користимо?

ШУМЕ: Имамо огроман вишак радника, који је много већи од европских стандарда - радник по једном метру кубном?

ГАЛИЋ: Ја намјерно подвлачим вишак радника да бих избјегао притиске које имам свакодневно око пријема нових радника. Не може се од ЈПШ "Шуме РС" правити социјална установа? Ако будемо ишли на то, онда смо на погрешном путу и десиће нам се врло брзо лоше ствари. Треба раздвојити пословање од политике, од онога што се зове социјална политика. Прихватам социјалну одговорност, али само онда ако будемо радили тако да свеке године направимо три-четири фабрике диљем Републике Српске. Онда смо социјално одговорни, и треба нам скинути капу и рећи ви радите одлично јер сте запослили двије стотине радника! Таково запошљавање има пуну сврху, а ово друго је само гашење ватре бнзином.

ШУМЕ: Влада РС је коначно схватила да су проблеми у ЈПШ "Шуме РС" достигли врхунац, а највише због тешко примјенљивог Закона о шумама у пракси? Да ли ће се он мијењати?

ГАЛИЋ: Измјени Закона о шумама допринио сам и ја. Прошао је последњу фазу до доласка на Владу РС, који ће по кратком поступку бити усвојен на првој сједници Скупштине РС. Мислим да је добро припремљен и да је прошао све процедуре... Мислим да ће локалне заједнице бити против, јер имају своје посланике... Закон мора да буде у добром функцији сагласно са шумарском праксом и науком, примјенљивом у пракси. То је суштина измјене важећег закона о шумама.

ШУМЕ: Ви сте, на почетку свог мандата стекли реалан увид да без подршке Владе РС и ресорног министарства нећемо успјети изаћи из кризе и стабилизирати стање у ЈПШ "Шуме РС"?

ГАЛИЋ: Дуго траје ова агонијна и што је најгоре, што је вријеме одмицало, она је попримала ружније форме... Томе треба стати на пут. Осјетио сам ријешеност Владе да се ово стање пресијече... Докле ће ићи њихова ријешеност и докле ћу имати подршку, видјећемо, али засад та подршка постоји.

Недељко Жугић

Трећа сједнице Стручног колегијума ЈПШ "Шуме Републике Српске" (западни дио), одржане 13.11.2012. године

ЗАДАТАК ДИРЕКТОРА ГАЗДИНСТАВА ЈЕ ДА ШТИТЕ ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ "ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ"

Сједница Стручног колегијума одржана је у Дирекцији Јавног предузећа у Сокоцу, с почетком у 11 часова, а присуствовали су: директор Јавног предузећа **Јаков Галић**, замјеник директора Јавног предузећа **Борислав Лазић**, извршни директор за производњу **Раденко Јакетић**, извршни директор за правне и опште послове **Горан Каностревац**, извршни директор за план, анализу и статистику **Владимир Пилиндавић**, извршни директор за комерцијалне послове **Драгомир Гаговић**, извршни директор за финансијско-рачуноводствене послове **Зденка Шормаз**, руководилац Службе унутрашње контроле **Стојко Благојевић**, **Миладин Јефтић** и **Душан Гашевић**, помоћници директора Јавног предузећа.

У име организационих дијелова предузећа присутни су директори газдинстава "Бањалука" Бањалука, "Оштрељ-Дринић" Дринић, "Градишка" Градишка, "Добој" Добој, "Чемерница" Кнежево, "Врбања"

Котор Варош, "Лисина" Мркоњић Град, "Приједор" Приједор, "Рибник" Рибник, "Борја" Теслић, "Горица" Шипово, "Клековача" Потоци, ИРПЦ Бањалука и ЦСРП Добој.

Сједницу је отворио директор Јавног предузећа **Јаков Галић**, поздравио све присутне и укратко их упознао с неким битним показатељима пословања предузећа.

ДНЕВНИ РЕД

1. **Анализа и усвајање записника са ДРУГЕ сједнице Стручног колегијума ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац, одржане 24.07.2012. године**
2. **Актуелна проблематика у вези с пословањем ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац**
3. **Извјештај о извршењу производно-финансијског плана за период 01.01-30.09.2012. године**

4. Текућа питања

У оквиру прве тачке дневног реда вршена је анализа закључака са ДРУГЕ сједнице Стручног колегијума ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац. Уводно излагање по овој тачки дневног реда дао је директор Јавног предузећа **Јаков Галић**, те је искористио прилику да упозна директоре организационих дијелова, при чему је навео да ће убудуће бити пракса да се чешће виђају и имају бољу комуникацију, а све у циљу превазилажења проблема. Изнио је податак да је предузеће за шест мјесеци текуће године исказало губитак у пословању у износу од 3,9 милиона КМ, те навео да је ликвидност предузећа јако лоша и да се за одржавање текуће ликвидности свакодневно користе кредитна средства банака.

У даљем излагању осврнуо се на лична примања директора организационих дијелова, која су јако ниска, те је навео да

ће са директорима организационих дијелова закључити менаџерске уговоре, како би се њихове плате повећале, али то ће истовремено и захтијевати њихов одговорнији рад и веће обавезе. Евидентно је да газдинства западног дијела РС имају нешто боље резултате пословања у односу на газдинства источног дијела.

Евидентно је да локалне заједнице врше велики утицај на шумска газдинства и то је тренд који треба пресјећи, јер је задатак свих руководиоца газдинстава да штите Јавно предузеће. Навео је да ће покушати да ријеша и питање издавања из Јавног предузећа по основу ЗОШ-а, која су 4,5 пута већа него у окружењу.

На крају излагања је додао да се нада да ће ситуација у Јавном предузећу, за шест мјесеци сигурно бити боља, уз савјестан рад свих одговорних лица, као и запослених радника.

* * *

У оквиру прве тачке дневног реда разматран је Извјештај о извршењу производно-финансијског плана за период 01.01-30.09.2012. године.

Уводно излагање дао је извршни директор за план, анализу и статистику **Владимир Пилиндавић**, износећи збирне податке о пословању предузећа у наведеном периоду.

Предузеће има проблем са финансирањем проширене репродукције шума због ненамјеног трошења средстава. До сада су ШУР-и извршени са 31% у односу на планирано. Када је у питању заштита шума од бесправних сјеча и крађа, на нивоу предузећа штете износе 12.990 м³ или 1.985.295,00 КМ, док је покривеност штета с пријавама око 74% по м³. Пожари су ове године енормних размјера и по површини захваћеној пожарима и по штети. Штета се процјењује на око 6.282.000,00 КМ. Регистрована су 582 пожара, трошкови гашења пожара предузеће су коштали 518.000,00 КМ. Највеће површине захваћене пожарима биле су на подручју ЦГК Требиње.

Сјеча и привлачење шдс су на задовољавајућем нивоу, с обзиром на лош први квартал ове године, када већина газдинстава због великог снијега уопште није радила. План извршења сјече је око 94%, привлачења око 92% и реализације 92%. У поређењу са годишњим планом прва фаза је испуњена са око 74%. У односу на динамички план осам газдинстава има испуњење динамичког плана а нека чак и пребачај, пет газдинстава има натпросјечну производњу, док пет газдинстава има производњу испод 70%, која је критична. Слична је ситуација и код реализације шдс.

Проблем предузећа је, не у обиму већ у структури шдс, ситуација је гора него на почетку године. Нека газдинства су потпуно девастирала производњу и структуру, велико је учешће целулозног дрвета четинара. Планирани обим учешћа целулозног дрвета у укупној реализацији на нивоу предузећа износио је 18,64%, док је остварени за девет мјесеци 22,85%.

Тренутно стање залиха шдс је на реалном нивоу, те се очекује да ће до краја године бити на оптималном нивоу. Када је у питању реализација по купцима, евидентно је да се побољшао проценат наплате и исти је 84%.

Ненаплаћена потраживања су повећана у односу на почетно стање за седам милиона КМ, тако да су тренутна ненаплаћена потраживања предузећа 58 милиона КМ.

Извршни директор за финансијско-рачуноводствене послове **Зденка Шормаз** изнијела је податке по привременом обрачуна на дан 30.09.2012. године, рекавши да је ово прелиминарни резултат коме треба посветити пажњу.

Финансијски резултат предузећа за девет мјесеци ове године је губитак од 5,3 милиона КМ. Само неколико газдинстава је исказало добит у наведеном периоду, сви остали су исказали губитак.

Највећи губитак у пословању има ШГ "Јахорина" Пале, у износу од 1.475.000 КМ, затим слиједе "Романија" Сокоцац, "Бирач" Власеница, "Оштрел-Дринић" Дринић и др. Навела је да имамо простора да се овај резултат поправи и кроз приходовање ШУР-а.

Узрок губитка је неостварена сортиментна структура, у односу на планирану, ниже остварене просјечне цијене у односу на планиране, неизвршење физичког обима реализације, велико учешће целулозног дрвета у укупној реализацији, извршена реализација целулозног дрвета, трошкови пословања...

Стојко Благојевић, руководилац Службе унутрашње контроле, осврће се на излагање Зденке Шормаз у вези са оприходовањем просте репродукције, гдје је речено да се ово оприходовање не може извршити више од 10%, док нека газдинства по ШПО, имају веће обавезе, односно већи обим пошумљавања, те сматра да би и то требало оприходовати. Сматра да би ово, као и питање накнаде за приватне шуме, требало истаћи на тематској сједници Владе РС. Даље је навео да је интерна контрола предузећа, приликом вршења контрола по организационим дијеловима детектовала све ове неправилности, које се данас помињу те да се поступало по извјештајима интерне контроле, да би сада стање у предузећу било много другачије.

Извршни директор за комерцијалне послове **Драгомир Гаговић**, подсетио је газдинства да приликом продаје шдс, не праве приједлоге који неће моћи да се одобре, јер је и у мјерама које је усвојио Надзорни одбор предузећа, речено шта је дозвољено а шта не. Влада РС је дрвопрерађиваче сврстала у три категорије, и тако их морамо и третирати приликом испоруке. Проблем је што на одређеним локалитетима нема довољно неких сортимената.

Тешко је правилно распоредити постојећу дрвну масу, јер су отворени погони и тамо гдје практично нема сировине. У комерцијалном сектору предузећа ниједан уговор о продаји није урађен без налога. Ви сте давали приједлоге а овдје су рађени уговори. Признајем да носим мали дио одговорности око уговарања. Проблем је са недостатком трупаца букве и храста и плаћање извођача радова трупецима, што је још условило недостатак робе. Сматра да треба премостити овај период до краја године и испоштовати велике дрвопрерађиваче. Целулозно дрво треба пласирати предузећима која се баве прерадом целулозе. Уговоре у нередној години треба закључивати према стварним потребама и капацитетима дрвопрерађивача.

Апеловао је на директоре газдинстава да покушају испоштовати уговоре који су закључени. Сматра да ће проблем око испоруке настати у првом кварталу наредне године, уколико буде тешка зима, јер немамо већих залиха шдс. Уступање радова и услуга у шумарству додијелено је комерцијалном сектору, што по његовом мишљењу није требало радити. Потребно је размислити о враћању овог дијела на ниво газдинства, а све у циљу ефикаснијег провођења поступака уступања ове врсте радова и услуга у шумарству.

Раденко Лакетић, извршни директор за производњу, наводи да је мишљења да се у предузећу не требамо дијелити на ми и ви, јер је то основни разлог зашто нас сви нападају. Сматра да се приоритети код испоруке шдс морају везати за плаћање истих. Тражим да се сви захтјеви поткрепљују аргументима. Када је у питању уговарање шдс, потребно је то почети што прије и направити план испоруке шдс, поштујући приоритетне групе, да не бисмо дошли у ситуацију као претходне године, гдје су позвани директори газдинстава да потпишу уговоре са великим ДИ, без споредних и уважавања приоритетних група, те члана 84 ЗОШ. На подручју око Бањалуке постоји неколико великих дрвопрерађивача, као и тридесетак дрвопрерађивача који имају одложени рок плаћања на 60 дана.

Производно-финансијски планови су углавном урађени и по њима треба поступати и правити распоред већ сада, свима процентуално изразити количине. Планови и изведбени пројекти морају се пратити, не може се урадити реалан план без изведбених пројеката и урађене дознаке. Имамо случајева гдје је у налазима интерне контроле констатовано да кројење на терену врше сјечачи, што је недопустиво. Потребно је да и сами рјешавате своје проблеме, не слажем се да је лакше бити извршни директор него директор ШГ. Сматра да је срамота да ШГ доносе нереалне планове. Подаци у плановима не одговарају подацима у изведбеним пројектима. На овакве ствари се не могу давати сагласности ни ограђивати нечији нерад.

Цијена рада се мора одредити у распону, зависно од остварених показатеља производње. Такође се нада да ће се ускоро ријешити питање са "Дестилацијом" из Теслића, у смислу да нам се плаћа оно што испоручујемо. Подсетио је да је недавно вршена контрола сертификата ФСЦ, те да је сертификат продужен за наредних пет година, и то је битно јер производ без сертификата не може ван БиХ, тако да нам је сертификат сада једини спас.

Подсетио је да је нови цијеновник шдс достављен газдинствима, те замолио уколико буде проблема око примјене у информационом систему, да се исти пријаве на вријеме, како би се отклонили. Конкурс за дојелу средстава проширене репродукције биће ускоро отворен, али је питање да ли имамо услов да се пријавимо на исти због пореске управе и неријешених обавеза са њом. Пита се да ли је губитак предузећа знатно мањи од 5,3 милиона КМ, ако се у обзир узме чињеница да нису оприходована 3 милиона КМ просте репродукције шума и 1,1 милион КМ накнаде по основу услуга у приватним шумама. Око преноса надлежности газдинствима за уступања радова и услуга у шумарству, напоменуо је да

је ту потребно извршити измјене и допуне Правилника о поступку уступања радова у шумарству, да би се ови послови и технички пренијели газдинствима. Сматра да је на вријеме потребно почети с поступцима објаве радова да би се исти на вријеме уговорили.

Борислав Лазих, саветник директора Јавног предузећа, подсетио је да се проблеми предузећа могу подијелити на интерне и екстерне. Екстерни су они на које ми не можемо пуно утицати, док на интерне који су у нама самима, можемо утицати. Ми сами отимамо од себе, врши се константно декласирање шдс. Тешко је повјеровати да предузеће као "Шуме РС" послује негативно. Можемо тражити узроке ван нас, али ово су наши проблеми и јако је битно ријешити их што прије. Имамо непланске сјече, шумарска струка је најтежана политиком да направи овакво стање у предузећу. Велики број газдинстава, њих 13-14, дневно клизе у све већи губитак. У неким газдинствима подаци су алармантни. Нови директор предузећа је схватио проблеме и битно му је да се они на суштински начин ријеше. Додао је да су у неким газдинствима шумске крађе на високом нивоу, те да то треба ријешити што прије, тамо је потребно направити и кадровске промјене. Годинама се не поступа по извјештајима интерних ревизора и контрола, због чега имамо овакво стање.

Горан Каностревац, извршни директор за правне и опште послове, навео је да се утврђује јединствена цијена рада за област прераде дрвета и папира и она износи 102,50 КМ. Ми имамо могућност да у производно-финансијски план уђемо с цијеном која не може бити нижа од ове. Према нашем важећем појединачном колективном уговору цијена рада је јединствена на нивоу предузећа, али је Анексом наведеног уговора предвиђен изузетак од примјене јединствене цијене рада. Приликом израде производно-финансијског плана потребно је ићи са реалном цијеном која се може поднијети. Предузеће је сачинило преглед радника који имају услове за пензионисање, а у складу с важећим Законом о ПИО и Законом о раду. Ово треба поштовати и ићи у поступке пензионисања радника, гдје год је то могуће, јер тај број није мали у наредне 2-3 године. Даље је навео да је организационим дијеловима прије неколико мјесеци достављен Нацрт статута предузећа, на који су они достављали приједлоге и примједбе, тако да се с коначним усвајањем истог чекало док се заврше неке организационе промјене предузећа, односно газдинстава. Правилник о организацији и систематизацији радних мјеста помиње се већ дуго година, али се његово доношење увијек одлаже. Искористио је прилику да упозна присутне да је овај правилник урађен и у истом само недостаје број извршилаца, те предлаже да се он што прије усвоји...

Младен Тривуновић, директор ШГ "Врбања" Котор Варош, навео је да је ово ШГ такође у претходном периоду имало проблема око цијене рада, јер је било доста тужби радника због ниже цијене рада. Суд се приликом одлучивања по тужбама држи нашег појединачног колективног уговора у којем стоји да је цијена рада јединствена, па тако све пресуде буду у корист радника,

што све представља додатни трошак за газдинство.

Александра Вуковић, директор ШГ "Добој" Добој, навела је да је прозвана за непоштивање одлука Управе предузећа, те појаснила да се у конкретном случају не ради о непоштовању одлука, већ о тренутној немогућности поступања по истим. Тражила је пролонгирање рока за пријемну одлуку о пријему три приправника на одређено вријеме. Навела је да у овом ШГ имају доста спорова са радницима. Сматра да нема комуникације између газдинстава и Дирекције, да је доста тога неусаглашено. Тренутно имамо шест радника на одређено вријеме, који имају преко 30 мјесеци рада код нас. Тражила сам да се ово питање ријешити.

Недељко Антић, директор ШГ "Лисина" Мркоњић Град, наводи да ово ШГ послује позитивно, те се нада да ће се овај тренд наставити и у будућем пословању. Проблема има и у овом газдинству, али пословање је позитивно. Извршење плана за 9 мјесеци није било баш 100%, али је задовољавајуће. Просјечна остварена цијена је виша за 4 КМ/м³ у односу на планирану. Имају проблема са шумским крађама. Поздравно бих приједлог враћања газдинствима послова око уступања радова у шумарству. Учешће целулозног дрвета у односу на планирано било је веће за 3%. Истакао је да у производно-финансијски план за 2013. годину улазе позитивни. Сматра да је потребна већа самосталност директора газдинстава у погледу пријема радника у оправданим случајевима.

Мирослав Дрљача, директор ШГ "Приједор" Приједор, истиче да је ово газдинство добро радило у претходних девет мјесеци, те да је производно-финансијски план добро остварен. Трудите се да буду позитивни и до краја године. Сматра да је реализација по квалитетним класима добра, као и просјечно остварена цијена трупаца. Оно што је смањило приход, јесте огревно дрво. С новим цјеновником добили смо и ниже цијене оревног и целулозног дрвета. Проблем овог ШГ јесте екстерне природе, као што је уговарање и сл. У претходној години уговарање се радило јако неодговорно, посебно када су у питању трупице букве. Према нашем производно-финансијском плану, имамо планирано 29.000 м³ трупаца букве а уговорено 58.000 м³. Сматра да је за ово крива Управа предузећа. Због овога имамо проблем са локалном заједницом и локалним дрвопрерађивачима, јер су расположиве количине додијелене великим ДИ. Сматра да је ово проблем који ће се наставити и у наредној години, јер се предузеће неће моћи одупријети притисцима...

Раде Лазих, в.д. директор ШГ "Борја" Теслић, наводи да сјеча и отпрама у овом ШГ није испуњена за девет мјесеци, и она је негдје око 94% извршена. Наводи да су имали застој у производњи због пропадања тендера и неуговарања радова. Нада се да ће план испунити до краја године. Остварене цијене су ниже у односу на планиране за око 2-3%. И у овом ШГ је велико учешће целулозног дрвета у укупној реализацији, разлог је чишћење култура у двије шумске управе. Имају проблем недостатка купаца за Ф и Л трупе. Имају најјачу испоруку дестилационог дрвета, преко 20.000 м³, што је такође проблем. По штетама спадају међу пет највећих ШГ, јер

ШПП граничи са три општине и највеће штете се дешавају на подручју према Травнику. И код овог ШГ више је уговорено него што по плану имају трупаца. Постоји проблем са "Дестилацијом" Теслић, књижно терећење од 130.000,00 КМ, како то ријешити, као и дуговања "Нове Борје". Даље је навео да ово газдинство за идућу годину неће имати сортимената за "Дестилацију", јер се сва количина која се њима испоручује може продати као огревно дрво.

Роса Ракита, директор ШГ "Горица" Шипово, поздравила је све присутне и навела да је велики проблем недостатак комуникације између предузећа и организационих дијелова. Посао се мора организовати тако да се размотри сва проблематика. Сматра да су проблеми посебно изражени у правном сектору предузећа и предлаже да се више комуницира, да се састају правници из Јавног предузећа, да изнесу своје проблеме, то би знатно боље функционисало. Ово газдинство има проблем јавних набавки у сегменту робе и услуга. Проблем је око достављања робе у централни магацин и даље у газдинства. Дешава се да неке робе нема на стању у магацину, те се морају сналазити. Такође, сматра да је доношење одлуке о порасту цијена извођачима радова било ван памети у оваквим условима, да би након мјесец дана примјене одлуке било речено да та одлука није обавезујућа. Поставља питање да ли су одлуке Управе Јавног предузећа уопште обавезујуће и морају ли се поштовати. Додала је да ово газдинство није имало проблема са неликвидношћу, али да су имали проблема због туђе неликвидности. Сматра да се прво морају измирити обавезе ШГ, која су ликвидна па тек онда осталима.

Срђан Кашић, директор ИРПЦ Бањалука, наводи да је ИРПЦ до сада завршио све планиране теренске радове. Подсјећа да су у овај организациони дио у току године била распоређена 24 приправника шумарске струке, односно дипл. инжењера шумарства, који су радили на пословима таксације око израде ШПО, и који су сада распоређени у друге организационе дијелове. Молио бих Управу предузећа да се овај модел више не примјењује и да се не примају приправници на послове таксације, јер нису одрадили свој посао како се очекивало, а пуно су коштали ИРПЦ. Нада се да ће пословање овог организационог дијела бити позитивно до краја године. Молио бих да се у што краћем року покуша ријешити проблем са Пореском управом, из разлога јер ће му бити потребно увјерење ПУ о измиреним обавезама, због учешћа на тендерима код општина, за израду пројеката. Или да се покуша са одређивањем под Либова, организационим дијеловима.

Драган Новаковић, директор ШГ "Бањалука" Бањалука, истиче да је тимски рад оно што је неопходно у садашњим условима пословања предузећа. Подсјећа да је ШГ "Бањалука" преузео у јако тешком стању, али да је ријешена већина проблема уз смањење свих трошкова. Наводи да и ово ШГ има проблем вишка радника, те да нема капацитете за позитивно пословање. Цијена рада у овом ШГ је 90,00 КМ, и проблем су тужбе радника по овом основу. Како не смијемо правити негативне планове пословања, трошкове морамо смањивати. Немамо реалан план ни текући, а ни

за narednu godinu. Једини начин за поправку ликвидности предузећа јесте авансна наплата шдс. Молио бих да се дозволи да се што више робе даје за новац а што мање на одложено плаћање. Предлаже да сва газдинства активирају мјенице за ненаплаћена доспјела потраживања, па да видимо хоће ли се нешто промијенити. Када је у питању уговарање, сматра да ту треба пребацили одговорност на Министарство индустрије, енергетике и развоја. Тако бисмо увидјели да није добра расподјела, нама је једино битно да нам робу плате. Везано за вишак радника, сматра да директори газдинстава ту нису сами криви, наводи да је добио четири приправника ове године, које није тражио. Када су у питању издвајања за локалне заједнице, треба тражити да се та средства намјенски троше. Такође, сматра да доношење одлуке о порасту цијена извођачима радова није била добра ствар и није се требала десити. На крају дискусије предложио је: ребаланс плана, контактирање Министарства правде РС везано за судске и извршне поступке, да се мало убрзају, доношење правилника о организацији и систематизацији радних мјеста и категоризацију шумских газдинстава, затим активирање мјеница за ненаплаћена потраживања, иницирање тематске сједнице Владе РС, због лоше наплате потраживања.

Гојко Малиновић, директор ШГ "Чемерница" Кнежево, наводи да је ово ШГ за девет мјесеци имало позитивно пословање, као и задовољавајуће показатеље пословања. Испоруке шдс теку по плану, наплата потраживања је задовољавајућа. Наводи да ово газдинство има проблем око плаћања са "Ди Врбас". Наводи и проблем недостатка купаца за трупце Ф и Л, па предлаже да се ови сортименти покушају уговорити уз друге сортименте, како би се ријешиле ове количине. Такође је проблем код Ф и Л трупца лишћара, којих нема онолико колико их таблице приказују. Учешће целулозног дрвета се такође повећало. И ово ШГ има вишка запослених радника. Истиче и проблеме око јавних набавки, потребно је убрзати тендере за набавку возила и ХТЗ опреме. Када је у питању испорука шдс, ово газдинство нема проблема, осим са "Дестилацијом" гдје је уговорено 5.000 м³, а може се испоштовати 1.000 м³. Залихе у овом ШГ су на нивоу оптималних. Такође истиче проблеме са инспекцијом и судовима око одговорности директора и сматра да се ово питање мора ријешити.

Младен Тривуновић, директор ШГ "Врбања" Котор Варош, наводи да је производња у овом газдинству задовољавајућа, као и тренутне залихе шдс. Просјечна остварена цијена је у оквиру планиране. Наводи даље да су трошкови властите механизације у овом ШГ велики. Подсјећа да се у овом ШГ прије неколико мјесеци догодила несрећа са глобним трактором у којој је погинуо радник. Трактор је каско осигуран те је одвезен у овлаштени сервис, гдје се налази и данас, јер осигуравајуће друштво неће да плати трошкове сервисирања истог, што је проблем, који се мора убрзо рјешавати. Основни проблем овог ШГ јесте неликвидност. Такође имају проблема и са простом репродукцијом шума, јер су средства просте репродукције недовољна за ово газдинство, чија ШПО предвиђа већа улагања у ове ра-

дове. Такође је присутан проблем са "Дестилацијом" због пораста цијене дестилационог дрвета. Процјена је да је ово ШГ за три године изгубило око 400.000,00 КМ због "Дестилације". Када је у питању испорука шдс, ово ШГ има проблем са фирмом "Фагус" за трупе букве, јер немају количине које они траже да се испоруче.

Милан Средојевић, директор ШГ "Градишка" Градишка, наводи да је ово ШГ имало 100.000 м³ огревног дрвета. На подручју газдинства послују три велике компаније, које имају одложени рок плаћања сировине на 90 дана, због чега газдинство има хроничну неликвидност. За девет мјесеци имали су губитак 131.000,00 КМ. Цијена рада у ШГ је 130 КМ јер су у претходном периоду имали доста тужби радника за цијену рада. Предлаже да се у плану за идућу годину планирају количине за лицитацију трупца, о чему треба водити рачуна и приликом уговарања трупца, да се оставе количине које би се могле продавати путем лицитације, јер је то једини начин да се поправи пословање. Проблем је са извођачима радова који су истовремено и купци шдс, ми њих плаћамо у року од 30 дана, а они нама дугују по 60, што је нелогично. Газдинство има вишка радне снаге, али има и случајева да треба поупити одређена мјеста, када радник оде у пензију, а то је немогуће из постојећих кадрова.

Александра Вуковић, в.д. директора ШГ "Добој" Добој, истиче да је ШГ за девет мјесеци ове године имало позитиван финансијски резултат. Физички обим производње прати планирани обим. Продајна цијена је задовољавајућа. Коментаришући нови цијеновник ШДС, наводи да ШГ "Добој" овакав цијеновник не одговара јер им се због дебљинске структуре по класама цијена трупца знатно смањила и да ће због примјене овог цијеновника имати знатно мањи приход у односу на планирани.

Драган Лукач, директор ШГ "Клекочача" Потоци, наводи да је по његовом мишљењу Јавно предузеће далеко боље пословало када је имало 43 организациона дијела, него данас када је тај број знатно мањи услед укрупњавања. Подсјећа да се ово ШГ недавно издвојило из састава ШГ "Оштрел-Дринић", те да сада газдинство броји 90 радника. У наредном периоду из овог ШГ у пензију одлази 6 инжењера, гдје ће бити неопходно поупити ова мјеста. Одређени послови у овом ШГ су каснили због издвајања из ШГ "Оштрел-Дринић", али у наредном периоду то ће бити боље. Као ШУ а сада ШГ, углавном су извршили план, те се нада да ће до краја године, бити извршен у потпуности...

Слободан Штрбац, директор ШГ "Оштрел-Дринић" Дринић, наводи да и у овом газдинству, такође има проблема. Поводом формирања парка природе наводи да има сазнања да је локална заједница нешто већ радила по овом питању, да је писана и нека петиција, не зна коме је упућена. Локално становништво је посебно забринуто јер у Дринићу и нема ништа друго осим шуме, а већина људи живи од шуме. Укратко је изнио неке битне показатеље производње за ово газдинство у периоду од девет мјесеци. План сјече и извоза је пребачен. Остварена просјечна продајна цијена нешто је нижа у односу на

планирану, за 1,13 КМ/м³. Залихе су такође на нивоу планираних. Финансијски резултат до краја године неће бити позитиван због ненаплаћених потраживања. Сматра да је ово ШГ једно од ријетких које има 130 радника вишка.

Жељко Вишекруна, директор ШГ "Рибник" Рибник, наводи да је ово ШГ остварило физички обим производње за девет мјесеци. Остварена просјечна продајна цијена нешто је виша у односу на планирану. И у овом газдинству било је знатног учешћа целулозног дрвета. Проблем им је око уговарања трупца букве, у овој години било је уговорено више него што је планирано за сјечу у производно-финансијском плану, тако да за локално тржиште скоро није остало ништа. Када је у питању враћање поступака уступања радова и услуга у шумарству на нивоу ШГ, сматра да је то позитиван потез, те да је тако лакше исконтролисати неке ствари, како не би долазили у ситуацију да пропадају поступци и да чека производња.

Душан Гашевић, помоћник директора Јавног предузећа, захваљује директору предузећа што сматра да је битно да помоћници директора предузећа присуствују оваквим састанцима. Наводи да је ситуација у предузећу јако тешка, те да је тешко планирати позитивно пословање предузећа уз овакве показатеље пословања и пословно окружење.

Миладин Јефтић, помоћник директора Јавног предузећа, истакао је да се прича о проблемима о којима се говорило и на претходном стручном колегијуму. Мишљења је да се у наредном периоду не треба бавити питањима која нису системске природе. Честитао је свим колегама који су остварили позитиван резултат у претходном периоду.

Ове сједнице су начиниле помак у односу на претходно стање. Сматра да би ЦСРП Добој требао да се бави намјенском производњом, односно производњом садног материјала, који је потребан организационом дијеловима. Треба створити претпоставке за производњу квалитетног садног материјала, са обложеним коријеном, које имају већи успјех код пошумљавања, да не би долазило до непотребних рекламација.

Треба избјегавати грешке из ранијег периода, да се по сваку цијену дистрибуира материјал који је прерастао и некавалитетан. Нема мјеста било каквом монополистичком понашању, када је у питању производња садног материјала. У прољетном периоду имали смо низак ниво ШУР, и у простој и у проширеној репродукцији. Сматра да је проценат расподјеле прикупљених средстава проширене репродукције неадекватан, од 13 милиона КМ, колико се прикупи, нама се врати тек милион КМ. Јако је битно да се ова средства на вријеме додијеле. Данас је мало било говора о заштити шума од губара, који се појавио у неким газдинствима ("Бирач", "Добој", "Бања лука" и "Дрина"). Ово је opak штетник, посебно у лишћарским шумама. По овом питању стоји вам на располагању помоћ оперативног тима, те је потребно снимити ситуацију на терену...

Зорица Лимић-Трифковић

Нећемо дозволити да се терет дуговања пренесе на леђа радника

- Проблеми се дешавају тамо гдје нема јасних правила понашања, а то су нека јавна предузећа у окружењу која немају колективне уговоре.
- Када се црта подвуче, сав терет овако неодговорног односа дрвопрерађивача преваљен је на леђа зпослених у ЈПШ "Шуме РС", односно радника.
- Синдикат не иде директно у наплату дуговања, него указује на потраживања која треба да наплати онај који је дао робу. Ми вршимо притисак на своје послодавце да своја потраживања измирујемо. То је једна индиректна мјера притиска која указује на мјеста гдје су проблеми и како их рјешавати.
- Са мјерама Владе ми гледамо у будућност, а све промјене анализирамо и посматрамо како се оне одражавају на животни стандард радника у предузећу. То је наш основни циљ...

ШУМЕ: Ми смо Јавно предузеће са преко четири хиљаде радника, на које се свакодневно врши медијски и сваки други притисак. Хоћете ли нам рећи о чему се ради?

ПАВЛОВИЋ: Хоћу, али прије свега желим да поздравим раднике ЈПШ "Шуме Републике Српске", као и часопис "Шуме", који иформише раднике, који је добро дошао, мада информације мало касне, што нам одузима једну врсту унутрашње енергије, како би радници заузимали ставове у заштити својих права.

Садашње стање у Јавном предузећу је проистекло као резултат кризних ситуација, коју ми добро препознајемо, због чега смо са зebњом ишчекивали какви ће се потези повлачити, јер се лоше стање одразило на живот и стандард наших радника.

Медији за такво стање су јако заинтересовани, и кад смо мислили

да је све отишло к врагу, појавила се Влада РС, као власник предузећа и укључила се директно у разрјешавање нагомиланих проблема. Одржала је прву тематску сједницу у октобру прошле године, у Рогатици, на којој је разматрана проблематика у шумарству. Од тог момента осјетило се побољшање, тако да послјије тога имамо у значајној мјери измирење обавеза према радницима и према локалним заједницама... Неизмирене обавезе према радницима, у то доба, биле су око 6 милиона КМ, а сада је то сведено испод 3 милиона КМ.

ШУМЕ: Због ненаплаћених потраживања од несавјесних купаца, радницима у шумарству плате касне три мјесеца, умањене су за 25 одсто и то је врло ружна слика", изјавили сте за медије. Наши радници имају повјерење у Синдикат, тако да траже прецизније акције синдиката у вези с тим?

ПАВЛОВИЋ: Да, ми смо једина интересна организација (као синдикат), која води рачуна о интересима запослених, тако да у том смислу морамо укључити позитивну енергију у разрјешавању проблема (макар се одрицали много тога личног).

Што се тиче плата које су мање од републичког просјека, а до скоро су пратиле просјек, није дошло до умањења за 25 одсто, него до заостајања за 25 одсто, а ми нећемо попустити ни за један фенинг.

Што се тиче дуговања према ЈПШ "Шуме Републике Српске", ми смо били сретни, када је Влада предузела мјере, да се релаксира ситуација на релацији ЈПШ "Шуме РС" и прерада дрвета да се сировине дају на одгођено плаћање, уз гаранцију наплате. То је указивало да ће радници у преради дрвета имати боља примања, јер је Влада наложила квалитетне мјере ЈПШ "Шуме РС". Испоштвала је Влада свој дио, "Шуме" свој, а неодговорни прерађивачи дрвета су то злоупотребили, тако да је постао проблем како од њих наплатити дуг од 20 милиона КМ. То је дуг до краја пословне 2010. године. Та дрскост је настављена и даље, јер у наредној 2011. години нису хтјели да потпишу ни репрограм дуговања према ЈПШ "Шуме РС", а многе од тих фирми су угашене, а неке су промијениле назив предузећа да би избјегли обавезе.

Када се црта подвуче, сав терет овако неодговорног односа дрвопрерађивача преваљен је на леђа

зпослених у ЈПШ "Шуме РС", односно радника.

Зато су учестали протести по неким нашим шумским газдинствима, као што је ШГ "Бирач" Владеница, ШГ "Романија" Соколац, ШГ "Дринић" Дринић...

Ангажована је агенција за мирно рјешавања спорова из разлога да се не дозволи да сав терет неоправданих дуговања падне на терет радника.

ШУМЕ: Натура се неминовно питање, а то је да су се дрвопрерађивачи осилили до те мјере да избјгавају обавезе плаћања дуговања према ЈПШ "Шуме РС", тако да мијењају назив фирме, само да би "избрисали" трагове дуговања...

ПАВЛОВИЋ: Сваки грађанин наше и било које друге државе, када то чује, закључиће да се ради о дрском лоповлуку! Ако се може рећи да је неко искористио институционалну могућност да тако ради, онда је то очита врста пљачке. Али, хвала богу, та категорија купаца је стављена под лупу. То они нису сами узели, јер им је неко по повољним условима давао, па ће доћи на тапет и они који су давали и они који су узимали.

ШУМЕ: Влада РС је својим одлукама купцима давала робу на одгођено плаћање на 30, 60 или 90 дана зависно од степена финализације. Тако је створен дуг од око 20 милиона КМ према ЈПШ "Шуме РС". Тако су "награђени" neodговорни купци, а терет дуга пада на јавно предузеће. Неоправдано, је ли тако?

ПАВЛОВИЋ: Ево, ја могу да кажем да је Савез синдиката РС, па и Грански синдикат, у неколико протеклих година, ишао на руку послодавцима притиском према Влади, како би увели мјере да лакше могу да послују. Ево, навешћу само примјер, када је у питању боловање, које је ишло три мјесеца на терет послодавца, рок је смањен на мјесец дана. Иза тога се појавио врло гласан захтјев да се топли оброк не опорезује. И ту им је, захваљујући притиску синдиката, учињен уступак. Иза тога су тражили сировину од ЈПШ "Шуме РС" на одгођено плаћање, па им је и ту направљена услуга, која је узела црни данак, што се тиче комплетног система, који је доведен у неликвидно стање.

Ми као синдикат не можемо вршити наплаћивање, али ћемо на све начине вршити притисак на своје послодавце, тако да ће произаћи неминовна индиректна мјера, да се наплате дугови од дрвопрерађивача.

ШУМЕ: Влада РС је давала рокове да се изврше репрограми дуговања и то на шест мјесеци, али од укупно 20 милиона КМ, за само 2,9 милиона је потписан споразум о

репрограму, а за 17 милиона нико није потписао репрограм, тако да је радницима пао на леђа туђи гријех...

ПАВЛОВИЋ: Оног момента када је истекао валутни рок плаћања, након 30, 60, 90 дана ЈПШ "Шуме РС" су покренуле поступак да се изрши бар репрограм тих дуговања, да се то коректно наплати, да би могли даље да послују... Али, када су маске пале, када су несавјесни дрвопрерађивачи - дужници, побјегли од својих обавеза, тужени су, али се нема шта наплатити, боље рећи од кога, јер, како смо раније објаснили, они су промијенили називе предузећа да би избјегли терет обавезе плаћања дуговања... Али, ми нећемо дозволити да се тај терет пренесе на леђа радника!

ШУМЕ: Натура се логично питање: зашто Влада, као власник ЈПШ "Шуме РС", којима се неоправдано дугује, не утиче на тужилаштво да дужници те обавезе плаћају или их на било који други начин санкционише пљенидбом основних средстава?

ПАВЛОВИЋ: Шта се тиче суда, он је независан и не вјерујем да би се Влада упустила у такву врсту притиска, али оно што може да уради је да се несавјесним купцима и дужницима уведу мјере ускраћивања даље испоруке сировине, тако да без плаћања обавеза не могу добити нове испоруке. О томе ће бити ријечи на трећој тематској сједници Владе посвећеној проблематици на релацији ЈПШ "Шуме РС" - приватни дрвопрерађивачи, који не измирују своје обавезе. Тада ће се тачно утврдити ко је коме и уз који степен гаранције испоручивао трупце, без гаранције обезбојењења плаћања.

То је оно што нас радује, јер ће доћи до коначног рјешења проблема и чистих рачуна. Радници шумарства, прераде дрвета и папира Републике Српске ће имати могућност уредног примања плата и осталих припадљности, а то су наши чланови. За Сидникт је битно да се задовоље социјалне потребе радника.

ШУМЕ: Синдикат је тражио наплату дуговања од дрвопрерађивача (а зна се који су то), али све је остало на реторици, није било акција које говоре да дужници враћају дугове.

ПАВЛОВИЋ: Ми имамо јасне ставове по том питању и нећемо одступити од њих. Синдикат не иде директно у наплату дуговања, него указује на потраживања која треба да наплати онај који је дао робу. Ми вршимо притисак на своје послодавце да своја потраживања измирујемо. То је индиректна мјера притиска која указује на мјеста гдје су проблеми и како их рјешавати.

Акције синдиката су у континуитету, с тим можемо да се похвалимо, имамо регулисана сва права радника

кроз документ који се зове колективни уговор, а сваки радник има појединачни колективни уговор, а имамо и правилник о раду који се наслања на појединачни колективни уговор за ЈПШ "Шуме РС".

У Гранском синдикату имамо око 12.000 чланова и заинтересовани смо за сваког члана да му права не буду ускраћена. Што се тиче саме реализације права, имамо јасну ситуацију када је у питању интвенција државе, јер има на основу чега да интервенише, када је у питању ускраћено прво радника. Проблеми се дешавају тамо гдје нема јасних правила понашања, а то су нека јавна предузећа у окружењу која немају колективне уговоре.

Зато је наш синдикат препознат као једна витална организација, која ће у октобру ове године бити примљена у Свјетску организацију синдиката шумарства, прераде дрвета и грађевинства који има 300 милиона чланова.

А то је за нас врло битно, јер можемо са те позиције, преко међународне организације рада да утичемо на несавјесне послодавце.

ШУМЕ: Синдикат је тражио од Владе да нађе начин наплате испоручене робе и да закључи нове уговоре који ће се поштовати. У супротном ступиће у штрајк... Да ли остајете при томе?

ПАВЛОВИЋ: То је, опет, индиректно питање за нас, с обзиром да смо присуствовали сједницама Владе РС, када су биле тематске сједнице, па чак и сједнице везане за привреду...

Са предсједником Републике Српске имали смо врло квалитетан разговор и договор, да је свако одговоран за свој привредни ресор. Јасно смо рекли да мјенице нису поуздано средство наплате дуговања, послјије чега се дошло до закључка да је једино средство за наплату банковна гаранција или авансно плаћање.

Послије тога је дошло до побуне дрвопрерађивачког сектора, гдје они за све своје чланице траже трупце, али за неплаћање не преузимају одговорност.

Од њих би било морално да пречешљају ненаплаћена потраживања и да ЈПШ "Шуме РС" доставе списак оних који не могу добити трупце, јер се нису понашали онако како су се договорили, а и даље траже испоруку. То је нешто што нас узнемирава и доводи у сумњу да нису добре намјере такве политике и таквих међусобних односа.

ШУМЕ: Министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Мирослав Милованивић је недавно рекао "да нико не смије бити заштићен од одговорности". Има ли сазнања да ће неко одговорати за овакво стање у шумарству?

ПАВЛОВИЋ: Имамо сазнања да има разлога за покретање одговорности за настало стање у шумарству. Као резултат таквог стања и таквог статуса у који су сами себе довели или под нечијим притиском, очекујемо од државе реакцију која је у складу са свим позитивним прописима и законом.

Дакле, истицање одговорности, по имену и презимену, зависно колико је ко по том питању направио штету, када је у питању пословна политика предузећа је једино прихватљиво.

ШУМЕ: Када се све то има у виду - намеће се консеквентан закључак да су нас дрвопрерађивачи преварили, јер су излобировали преко интересних група дрвопрерађивача који су се еноормно обогатили, да им Влада РС омогући испоруку трупаца на одгођено плаћање, на које су они заборавили, а због чега наши радници осјећају несигурност, а сваке седмице најваљују штрајкове, као што је то било у Дринићу и Сокоцу. Све то је дошло послједице новог Закона о шумама, који има енормне захвате, као ни у једној држава у окружењу... Није ли неко хтио намјерно да нас доведе у овакав, неодржив положај...?

ПАВЛОВИЋ: Поред Закона о шумама који је донесен са неким негативностима у смислу претјераног оптерећења шумарства као привредне гране, дошло је до изигравања мјера Владе од стране неодговорних дрвопрерађивача, као со на рану, а то све је стварало једну врсту безнађа које је кулминисало крајем прошле године, тако да је све личило на брод који тоне, јер су бушотине на њему евидентне...

Али, мјере Владе су вратиле повјерење да је то систем који ће се опоравити и кренути напријед. Оптерећење које предузеће има, након усвајања важећег Закона о шумама,

указује да то није нечија намјера, већ грешка.

Са мјерама Владе ми гледамо у будућност, а све промјене анализирамо и посматрамо како се оне одражавају на животни стандард радника у предузећу. То је наш основни циљ...

ШУМЕ: У периоду када се расправљало о Нацрту закона о шумама, у Привредној комори, пред Надзорним одбором, Управом ЈПШ "Шуме РС" и свим директорима шумских газдинстава, мр Рдова Симић (бивши писац Закона о шумама и нормирац правних норми у шумарству) је завршио опсежне анализе овом реченицом: "Ако се усвоји овакав закон о шумама, запамтите, у шумарству ће настати прави хаос"...?

ПАВЛОВИЋ: Да, тај терет се одмах осјетио, јер је повећано учешће живог рада за 60 одсто, када је у питању прва фаза (сјеча, гулење и остало), јер смо се вратили уназад, да морамо нешто да радимо што је превазиђено у свим системима.

Ми имамо још један хендикеп, а то је Удружење послодаваца шумарства и Удружење послодаваца прераде дрвета, при чему је прво, једноставно - нестало, тако да је немогуће вршити притисак на Владу шта чинити с таквим пословним односима. Ту се чује само један глас (а имају двоја уста) - глас дрвопрерађивача, а глас шумара се не чује, као интересне организације.

Зато апелујем да се хитно ревитализује Удружење послодаваца шумарства!

Због тога имамо ситуацију гдје се врши притисак на шумарство да мора извршити испоруку сировине без икаквог осјећаја одговорности како ће се то наплатити.

Врши се притисак на људе који раде у ЈПШ "Шуме РС", који имају дозу страха за своје позиције, али ми нећемо радити у понижавајућим

условима, да радимо за кору хљеба, за оне који се абнормално богате. Нећемо радити ни за чије виле, ни за чије ципове...

ШУМЕ: Закон о шумама је, без сумње, потврдио оно што је рекао Рдован Симић - изазвао је хаос. Је ли га могуће мијењати?

ПАВЛОВИЋ: Како да не! Све се може мијењати, чак и устав, а зашто не би закон о шумама... Ево, имамо проблем, када су у питању средства за просту репродукцију, гдје постоји само један смјер да се средства могу уплатити, али се не могу вратити, јер на расходованој страни, у трезору, нема ставке да се она могу вратити, а на та средства ЈПШ "Шуме РС" дневно плаћају камату од 0,04 одсто, пошто нису уплаћена.

ШУМЕ: Медији нас оптужују да ћутимо и да ће нас то коштати "украдене будућности", јер као што је рекао Јосиф Панчић: "Ако хоћете да уништите један народ, прво му уништите шуме." Је ли тако?

ПАВЛОВИЋ: Због тога морамо да будемо јасни и гласни да кажемо шта нас мучи! Једна од чињеница која би нас лишила питања ко смо и шта смо, је уз измјену Закона о шумама и ревитализовање Уружења послодаваца шумарства. Друга ствар је наше интерно и екстерно информисање. Ми имамо наш часопис, који би требао бити доступан сваком раднику, и да излази чешће, а поготово када се дешавају овакве ствари. Постоји портпарол за екстерно информисање који може да закаже конференције за штампу, а све то се објави на сајту, тако да имамо потпуну јавност рада у ЈПШ "Шуме РС".

Не би трбало да постоји зид ћутње, када је у питању наше предузеће, јер се многе праве информације претварају у дезинформације, зависи од оних који их производе, шта желе с тим да постигну.

Недељко Жугић

У газдинствима "Шума Републике Српске"

СТРУКА СЕ МОРАЛА КОНСУЛТОВАТИ ПРИЛИКОМ ДОНОШЕЊА ЗАКОНА О ШУМАМА

- **Ма колико се трудило убјеђивати у супротно и настојало оправдати потезе који су вучени када је усвајан Закон о шумама, у томе је тешко успјети, јер примјена одредби овог документа, по мишљењу шумарских стручњака, мало је шта доброг донијела Јавном предузећу**

Јавно предузеће шумарства "Шуме Републике Српске", са сједиштем у Сокоцу, чине његова шумска газдинства, затим Центар за сјеменско-расадничку производњу, Истраживачко-развијни и пројектни центар те Центар за газдовање кршом. У свих двадесет година постојања највећи терет

предузећа носила су шумска газдинства чије пословање су веома често оптерећивали бројни проблеми који су увијек у ходу рјешавани. Одабрати оне најбоље, односно оне који су имали и још имају и највредније производно-финансијске показатеље, тешко је, али се ипак, због специфичности у

којима раде, недаћама кроз које су пролазиле и послије њих стигле до најуспјешнијих чланова велике породице "Шума Републике Српске", издвајају шумска газдинства "Рибник" са сједиштем у истоименој општини, "Маглић" чије је сједиште у Фочи, те "Сјемећ" са сједиштем у Рогатици.

Шумско газдинство "МАГЛИЋ" Фоча

ЗАКОН НАМЕТНУО ОБАВЕЗУ КАКВЕ НЕМА НИГДЈЕ У ЗЕМЉАМА У ОКРУЖЕЊУ

- **Финансијски ефекти су везани за производњу дрвних сортимената, односно за капацитете који би требало да прерађују сировине посјечене у нашем газдинству, а којих је, у фочанској општини**

Више од педесет пет хиљада хектара површине шумско-привредног подручја, 140.000 кубика етата, 180 запослених од којих је 29 са високом стручном спремом, значајне вриједности остатка дохотка те изузетни резултати шумско-узгојних радова, само су неки од показатеља од којих би се могло поћи када се о шумском газдинству "Маглић" поведе ријеч.

- Осим незнатног дијела на територији чајничке, остатак површине нашег газдинства је на подручју фочанске општине. Поред 88.000 кубика нето масе и отворености шума која тренутно износи 11,6 километара и која се сваке године повећава, наш главни задатак, не само у текућој пословној години, су шумско-узгојни радови. То се, једноставно, мора испоштовати. Иако нам

Spomenko Stojanović, директор ШГ "Маглић" - Фоча

план налаже 21 хектар, ми смо већ засадили око 48 хектара или око 105.000 садница. Уз то смо и све друге шумско-узгојне радове завршили више него успјешно и далеко више од плана, истиче Споменко Стојановић, директор Шумског газдинства "Маглић".

Упоредо са овом је и прича о финансијском пословању и приликама какве су у овом шумском газдинству у коме ће се планирани задаци и обавезе ипак успјешно реализовати до краја текуће пословне године.

- Иако смо у овој години, због високог снежног покривача каквог овдје није било стотину година, изгубили три мјесеца, ипак смо успјели реализовати више од деведесет одсто планираних врједности. Надамо се да

ћемо крај још једне успјешне пословне године дочекати с потпуном реализацијом плана. Нажалост, финансијски ефекти су везани за капацитете који би требало да прерађују сировине посјечене у нашем газдинству, а којих је, у фочанској општини, у заиста скромном броју, опет ће директор Стојановић.

Шумско газдинство "Маглић" већ има и ФСЦ сертификат за газдовање шумама чиме је, уз остала шумска газдинства, завршило процес ресертификације према строгим еколошким, социјалним и економским стандардима.

- Ми сваке године радимо производно-финансијски план. Ту је наравно и план инвестиција јер ако њега нема, онда нема ни планског документа. До средстава за инвестирање садржаја из планског документа, међутим, тешко је доћи због саме организације. Јер ако неко газдинство ради како не треба и ако остварује губитке, онда и ми други то осјећамо. Закон нам је наметнуо ту обавезу какве нема нигдје у земљама окружења. У садашњем тренутку је много штошта немогуће реализовати због чега би било више него добро када би шумска газдинства имала више аутономије, односно да они који не раде и који послују са губицима, не очекују да ће им неко други давати средства и то у недоглед, упозорава Споменко Стојановић.

Уз свакодневне послове који су, заправо, у основи дјелатности овог шумског газдинства су и они у вези са ловним туризмом, одмором и рекреацијом. У "Маглићу" је све то на дохват руке. Прелијепо уређени објекти за смјештај гостију посебно оних који у овај крај долазе зарад рафтинга на љепотици Тари која се провлачи кроз највећи кањон у Европи, те лова у шумским просторностима препуним дивљачи и одмора у смјештајним капацитетима каквих је у земљама високе туристичке понуде.

Шумско газдинство "РИБНИК" Рибник

ТИМСКИМ РАДОМ ДО УСПЈЕШНОГ ПОСЛОВАЊА

Прије само неколико година, Шумско газдинство "Рибник" било је на црним листама и губиташ о коме се мало шта доброг могло чути. Данас је то колектив са изузетним резултатима, уврштен у сам врх успјешности производње и пословања. До свега тога стигло се прије и изнад свега тимским радом и заједничким координисаним активностима и залагањем, прије свих, менаумента овог газдинства.

Површина којом газдује Шумско газдинство "Рибник" је око 32.000 хектара од чега на високе шуме с природном обновом отпада највећи дио. Чак 22.200 хектара. Уз ово су и подаци о годишњем етату који је у овом шумском газдинству готово 123.000 кубика. Ту је по пола четинара и лишћара. Годишњи запремински прираст у високим шумама с природном обновом, према подацима из шумско-привредне основе, износи 9,95 кубика по хектару, у изданичким шумама 5,19 и у шумским кулутурама 11,51 метара кубних по хектару.

- Ове године, до Митровдана, посјекли смо 90 одсто

Жељко Вишекруна, директор ШГ "Рибник" - Рибник

планираних вриједности што нас посебно радује и увјерава да ће се план за ову годину не само реализовати у потпуности, већ и пребацити. Када је пошумљавање у питању, онда морам истаћи да смо ове године планирали засадити 121.500 садница на 48,5 хектара. Реализацију плана смо већ привели крају. Овдје се може говорити и о отворености шума која је у нашем газдинству достигла 10,6 километара на хиљаду хектара. Посебно значајна отвореност је у наше три господарске јединице која је знато изнад оне у друге три цјелине у којима је отвореност нешто лошија због конфигурације и неприступачности терена, истиче Раденко Бањац, технички директор Шумског газдинства "Рибник".

На сваком кораку, у сваком одјелу овог газдинства могу се чути приче о напорима који се чине, а и резултатима рада који се после тога постижу. Све је то праћено и ФСЦ стандардима, те односом газдинства које је подијељено на деветнаест лугарских и петнаест рејона. Ту је и газдовање са ловиштем на површини од око 47.000 хектара - 36.000 хектара отпада на спортска и 11.000 на природна ловишта.

Уз измиривање свих обавеза у газдинству причају и о кадровској попуњености, односно запосленима који су, за веома кратко вријеме превазишли све недаће.

У годинама које долазе, запослени у Шумском газдинству "Рибник" очекују сличне, а у неким областима још боље резултате него што су они са којим ће испратити 2012. годину.

- Данас је у газдинству запослен 261 радник који својим радом и ангажовањем остварују приход од око 11,5 милиона конвертибилних марака. Јесте да је старосна структура доста неповољна, али ни то нам није сметало да испуњавамо планске задатке на шта смо, заиста, посебно поносни. Истичем и то да значајна средства, на име ренте издвајамо и за општину на чијем подручју газдујемо. Та наша издвајања чине 40 одсто укупних сред-

става буџета општине Рибник. Иначе, у шест овогодишњих мјесеци, дакле од јануара до краја јуна, остварили смо милион добити што нас сврстава међу три најуспјешнија газдинства у "Шумама Републике Српске". Тај тренд је настављен. Очекујемо да ћемо до краја текуће пословне године остварити још значајније финансијске резултате и, наравно, још значајнији остатак дохотка. Што се тиче планова за идуће вријеме, они су предвиђени шумско-привредном основом. Али и такви се успјешно прате захваљујући, прије свега, тиму врло младих људи спремних да изврше све радне обавезе, каже Жељко Вишекруна, директор Шумског газдинства "Рибник".

Шумско газдинство "СЈЕМЕЋ" Рогатица

ЗА ОНО ШТО ДАНАС ИМАМО, ЗАСЛУЖНИ СУ СВИ

Наше газдинство је природно добро које припада нама. Највећи дио тренутне кризе на својим леђима носи управо овај сегмент, односно запослени, каже Милорад Јагодић, директор ШГ "Сјемећ" Рогатица.

Агенције су недавно обавиле информацију да је Шумско газдинство "Сјемећ" крај септембра текуће пословне године дочекало са значајним остатком дохотка те да су у првих девет овогодишњих мјесеци, сјеча, извоз и отпрема шумских дрвних сортимената остварени са 25 одсто већим износива него што је планирано.

- Ја бих, прије свега, да истакнем традицију пословања односно газдовања нашим шумама. За оно што данас имамо, заслужни су сви. Шуме које смо наслиједили чувамо и одржавамо са максималним самопријегором како бисмо их сачували за генерације које долазе. Настојимо да не девастирамо била шта у нашим шумама. У томе већ годинама успијевамо, почиње причу Милорад Јагодић, директор Шумског газдинства "Сјемећ".

Годинама је Шумско газдинство "Сјемећ" било најуспјешније у саставу "Шума Републике Српске". До тога се стизало великим залагањем запослених, али и веома

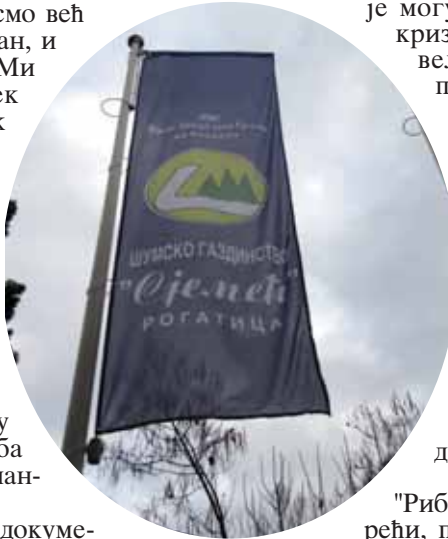
Милорад Јагодић, директор ШГ "Сјемећ" - Рогатица

добро осмишљеном, а онда и реализованом пословном политиком руководства овог газдинства.

- Сјечиви етат планиран на бази прираста за десет година у износу од око 988.700 кубика, обезбјеђује нам седам и по до осам милиона марака прихода. Ми из мјесеца у мјесец пратимо биланс стања и биланс успјеха да бисмо знали гдје се налазимо и како радимо. Нас не може ништа изненадити због чега смо већ сада сигурни да ћемо овогодишњи план, и то знатно прије рока, и реализовати. Ми када планирамо укупан приход, увијек настојимо достићи што већи постотак искоришћености дрвне масе. Настојимо да у томе што веће учешће имају трупци односно што квалитетнија структура тих трупаца. Значи, њихова прва и друга класа. Уз све ово детаљно контролишемо трошкове. То су четири основна параметра. Ето, ту је сва наша филозофија пословања, каже директор Јагодић.

Када су у питању послови у вези са пошумљавањем и отворености шума и у "Сјемећу" наглашавају да обавезе у оба сегмента произилазе из заједничког планског документа.

- Ми имамо обавезу из планских документа по којима, за десет година, треба да пошумимо 419 хектара. Ми то у цијелости извршавамо. На плану отворености шума достигли смо 10,02 километра на хиљаду хектара. Када је ова област у питању, онда истичем да сваке године изградимо од четири до осам километара нових путних праваца, а уз то од три до пет километара шумских путева асфалтирамо, наставља директор Јагодић.

Говорећи о плановима за наредни период у "Сјемећу" истичу да су ограничени са етатом.

- Наше газдинство је природно добро које припада нама. Највећи дио тренутне кризе на својим леђима носи управо овај сегмент, односно запослени. Вишка радника немамо, али зато имамо обавезу да запослене што више запослимо да бисмо сви заједно и што је могуће безболније пребродили актуелну кризу. Ми смо ове године привели крају велики пројекат који је био присутан претходних година и који нас је не мало оптерећивао. Наиме, нестратешки дио нашег предузећа био је петнаест година одвојен. Вратили смо га пошто смо купили имовину и вратили раднике тако да данас имамо 262 запослена. Јесте пуно, али структуром нисмо задовољни пошто је много више оних са оловком од оних других који производе доходак. Иначе, ликвидни смо, пратимо и испуњавамо све наше обавезе, а на тржишту радне снаге налазимо све што нам треба, на крају ће директор "Сјемећа" Милорад Јагодић.

О шумским газдинствима "Маглић", "Рибник" и "Сјемећ" могло би се још пуно рећи, прије свега о помоћи коју пружају локалној заједници у њеном развоју те о бројним хуманитарним активностима попут, на примјер, изградње станова породицама погинулих бораца у "Маглићу" гдје су све оне већ одавно збринуте и наравно о спремности свих да, као и у свим другим газдинствима, заједно међу собом подијеле и понесу тешко бреме актуелног тренутка привређивања у нас и у свијету.

Славиша САБЉИЋ

Друга страна приче

ЗАКОН О ШУМАМА НИЈЕ ПРИМЈЕНЉИВ У ПРАКСИ

Због посла који је, усвајањем Закона о шумама и његовом примјеном у пракси, урађен, дошло се до лошег стања у "Шумама Републике Српске", каже Милорад Јагодић. Закон о шумама, који је на снази, не обезбјеђује одрживо газдовање, контролу и нашу основну мисију да обезбиједимо трајност газдовања, каже Споменко Стојановић.

Ма колико се трудило убјеђивати у супротно и настојало оправдати потезе који су вучени када је усвајан Закон о шумама, у томе је тешко успјети јер примјена одредби овог документа, по мишљењу шумарских стручњака, мало је шта доброг донијела Јавном предузећу.

- Иако је била јавна расправа, иако је поштована законска процедура чини ми се да смо, преписујући од земаља у окружењу, неке дијелове овог документа слабо преписали, односно урадили. Најављене су измјене и допуне овог закона тако да очекујем да ће се много штошта поправити и учинити бољим. Овдје мислим прије свега на координацију односно односе на релацији газдинства - Јавно предузеће - ресорно министарство, који морају да се дигну на виши ниво. Данас имамо претјерану централизацију када је у питању Јавно предузеће. Ту централизацију је наметнуо Закон о шумама. Струка захтијева да се овлашћења концентришу негдје горе, а одговорност на нивоу шумског газдинства. То, једноставно, мора ићи једно са другим. Фали нам дакле боља координација последице чега би могло доћи до некакве разумније политике која би била прихватљива за све, а која би нас пуно обрадовала. Због посла који је, усвајањем Закона о шумама и његовом примјеном у пракси, урађен, дошло се до лошег стања у "Шумама Републике Српске", каже Милорад Јагодић.

Истичући да је "памет у јавном предузећу" многи наглашавају и квалитетнија размишљања оних који закон проводе у пракси.

- У сваком случају мора се поштовати ријеч струке. И то у најбољој намјери да би ова област привређивања добила своје мјесто које јој у Јавном предузећу и међу запосленима у њему припада. То је систем који не дозвољава било какве експерименте, истиче Милорад Јагодић.

Са својим колегом у потпуности се слаже и Споменко Стојановић из фочанског "Маглића".

- Закон о шумама, који је на снази, не обезбјеђује одрживо газдовање, контролу и нашу основну мисију да обезбиједимо трајност газдовања. Ту су и обавезе према локалним заједницама које нам је тај закон наметнуо. То нема нигдје у окружењу и то би нас могло довести до просјачког штапа. Несхавтљиво је да вам неко узима десет одсто, а да томе ништа није допринио. Локална заједница, односно општина би добила много више ако уради нешто да се на њеној територији отворе неки прерађивачки капацитети, а не да ми нашу робу продамо предузећу на некој другој општини, а да нашој локалној заједници дамо десет одсто. Поред овог, мене посебно боли то што се Јавно предузеће помиње као корисник шума. Корисник шума су заправо сви грађани Републике Српске. Ми смо заборавили на газдовање. Ми одржавамо, чувамо, ми све радимо, али не газдујемо. Закон нас је у том послу избацио сврставајући нас само у кориснике, али не међу оне који газдују. Има у нашим газдинствима врло честитих људи који су добили због неког другог некакве ружне епитете. То се мора исправити, опомиње на крају Споменко Стојановић, директор Шумског газдинства "Маглић" из Фоче.

Славиша САБЉИЋ

Репортажа

ШТА ОСТАЈЕ ОСИМ УПИТНИКА - КАКО ДАЉЕ

Сваки радник у шумарству, али и сваки човјек у Гацку и Невесињу, рећи ће вам да је тежак пут до пара, када је шума у питању, из херцеговачког камењара.

Сви стручњаци који проучавају састав тла, кажу да је Бјеласица најтврђа планина. Уз то неприступачна и безводна...

Слаба отвореност путева утицала

је на укупно пословање газдинства, због чега је руководство ШГ "Ботин" Невесиње кренуло у реализацију изградње 25 километара шумских камионских путева властитим средствима, са пројектном документацијом Института за пројектовање Требиње, а то је превише и за газдинства која имају много већу сјечиву масу. Због презаузетости, прошле године руководство није учествовало на спортским играма у Теслићу.

Шумско газдинство "Ботин" из Невесиња примјер је успјешног пословања, без обзира што ради у једва подношљивим околностима.

Они су отворили пут тамо гдје никда моторка није забрујала.

Неприступачни терени у херцеговачком кршу, али и дуге и тешке зиме, као и велика транспортна дистанца до главних путева, свједоче да су ти позитивни резултати остварени само духом колективитета и максималним залагањем свих запослених, који раде и до 18 часова, па чак недјељом и празницима.

Директор Галић о изградњи пута

ШУМЕ: Господине директоре, драго ми је да сте били у ШГ "Ботин" Невесиње, односно у Гацку, на путу који је изашао на коту од 1.600 метара н/в, на Бјеласици...?

ГАЛИЋ: У животу нисам видео тврђег хљеба него онај доље који се једе. И рекао сам: проклет да је свако ко закине те људе... Оно је тако тежак живот, тако да нисам дуго могао да проговорим од изненађења, а био сам на надморској висини од 1.600 метара, гдје су ти људи пробали пут да би извукли то дрво... А ово намјерно говорим, а размишљам о онима који не плате наша потраживања, који узму шуму, а не плате је. Не плате муку тих људи! То је неvjероватно. Мислим да су врло поштени и да имају најтеже услове експлоатације. Шуме су им лоше, а трошкове експлоатације имају много веће него неки други, јер 32 км су пробали сопственим средствима. То је неvjероватно. А драго ми је да сам отишао доље и изаћи ћемо у сусрет тим људима гдје год будемо могли, јер не може се поредити ШГ "Ботин" са "Сјемећом", "Височником", "Дрињићем"... Ја се тим људима дивим, још послују на граници рентабилитета, што је за њихове услове рада фантастично.

Хтио сам се лично увјерити у врсне менаџерске и организационе способности људи у овом газдинству, а да не помињем њихова имена, јер су то људи који воле свој крај и људе у њему.

Њихове способности су много веће него што су општекорисне функције шума. А то је изградити пут у кршу, са коте 850 м н/в, из села Ђоговићи до Тисовог кома, на висини 1.610 м н/в, у дужини од 25 км, а на неким дионицама "све мина до мине", кроз усјече и продоле, али по систему нужна закон мијења, заслужује сваку похвалу, дивљење и пажњу, али и најбољи примјер да се ЈПШ "Шуме РС" налазе у тзв. неподношљивим околностима. Како неподношљивим? Језиком статистике овако: 10% општини, 10% за проширену репродукцију, 10% Агенцији за шумарство, те да сваки километар изгрђеног шумског пута кроз камењар кошта од 80.000 КМ, те да се сјеча и извоз плаћају 32 до 35 КМ - шта остаје осим упитника како даље? Свуда држава улаже у шуму, а код нас је то обрнуто, шумари улажу у државу, али им се то не враћа.

Пут од села Ђоговића (850 м) до Тисовог кома (1.610 м) води преко камене подлоге, са земљаним насипима по увалама, гдје је неминовна понекада бетонска подлога, јер вода односи земљу.

И жене раде, када се ради не гле-

дајући на сат и да ли је црвено слово...

Уз пут толико тресе у возилу да би испао камен из бубрега...

Када су почели градити пут, један ђед од 90 година је рекао да неће успјети, јер ни веће силе нису ни помишљале да граде путеве кроз овај камењар пун вучијих јама и каменитих вала и уздигнућа...

Сва газдинства нису успјела да направе оволико пута...

За 44 радна дана инспекција је долазила 28 пута, а дешавало се да у пет радних дана дође по три пута, а обично од три доласка је једна казна... Инспектор је казнио газдинство са 8.000 КМ, а директора два пута по 1.000 КМ. У државама које добро газдују шумама инспектор дође једном мјесечно...

Уз пут нема лагера, односно трупаца, све што се одсијече исти дан се отпрема.

Нисмо улазили у мотиве зашто инспекција често навраћа и

кажњава, али смо из поузданих извора чули да су те казне минималне. Једно је чињенично да нема тога ко би у оваквим условима успоставио, по законским прописима, шумски ред... Ту важи правило да нужна закон мијења и о томе би се требале бавити инспекцијске службе, па и тимови. То ће сви потврдити који прођу ову дионицу пута и виде какви су услови сјече и извоза.

Ми се нисмо фронтално успјели пробити на 1.610 м н/в јер није могла да иде уз брдо, а поготово када смо видјели да је једној лади ниви отпао ауспих.

На каменитом тлу виде се букве са просјечном старошћу од 120 година... На врху је шума доброг квалитета - јела и буква.

А до ње се долази толико тешко, да никада никоме није пало на памет да гради камионске путеве до ње. Била је у царству орловских висина.

Недељко Жугић

Ловни туризам

Традиција бављења ловом на овом подручју стара је више од 100 година.

Општина Рибник се налази у југозападном дијелу РС и простире се на површини од 496 км², и по величини налази се на 32. мјесту у Републици Српској. Око 70% општине припада брдско-планинском појасу, односно општина се налази на надморској висини од 260 до 1.480 метара. Средње високе планине Димитор, Шиша, Лисина, Осоје и Мањача чине главнину територије обрасле шумом са великим планинским пашњацима у Црквену, Ресоновачи, Јарчишту, обронцима Димитора и Мањачком платоу. Ове предјеле одликује богатство шумом, водом и нетакнутом природом. Шуме прекривају 32.000 ха или 64% општине што је 13% укупног шумског богатства РС.

Шумским богатством овог краја, а у оквиру ЈПШ "Шуме РС", газдује ШГ "Рибнк" које се уклапа у територијалне границе општине Рибник. Газдују ловиштем "Рибник" површине 47.352 ха које је једно од најуређенијих у Републици Српској и као такво је добар предуслов за развој ловног туризма на овом подручју. Поред тога, ловиште "Рибник" својим природним особеностима спада у једно од најљепших

ловишта Републике Српске. Разноврсни шумски терени испресијечани многобројним планинским пашњацима, које пресијецају двије најљепше ријеке Сана и Рибник и чист незагађен ваздух давали су одувјек комплетан угођај љепоте лова и одмора у лову. На подручју ловишта имају изграђене савремене ловнотехничке објекте с пратећим хранилиштима за осматрање, прихрану и одстрел дивљачи. Уређено ловиште опслужује стручна ловочуварска служба која може да задовољи и најпробирљивије ловце. Да ово подручје има шта понудити, показију и бројни посјетиоци из иностранства, те врхунски одстрелјени трофеји с највишим оцјенама, међу којима су трофеј риса, медвједа, вука, дивље свиње и великог тетријеба. Велика количина дивљачи и прелијепи пејзажи омогућавају и фото-лов.

Кроз подручје ШГ "Рибник" протичу ријеке Сана и Рибник са низом мањих потока. Ријеке су богате рибом и рај су за како домаће тако и стране риболовце. Поред шумског и ријечног богатства, те разноврсне дивљачи на подручју ШГ "Рибник" налазе се и неколико интересантних и још неиспитаних спелеолошких локалитета, од којих је најпознатија пећина "Ледана". Такође, ови простори су богати гљивама као што су

вргањ, рујница, смрчак и сунчаница као и љековитим биљем попут купине, малине, дрењка, зове, линцуре. На овом подручју, у мјесту Бусије, сударају се три ваздушне струје па се ово мјесто сматра ваздушном бањом погодном за лијечење многобројних болести дисајних путева. С обзиром на природне карактеристике и географски положај ово подручје спада у еколошки најчистија подручја у Европи.

Традиција бављења ловом на овом подручју стара је више од 100 година. До краја грађанског рата који се десио на просторима бивше СР БиХ, ловиште "Рибник" је постојало у оквиру заједничког Кључког ловишта општине Кључ. Први званични подаци о Кључком ловишту датирају још из краја 19. вијека мада тачна година оснивања није позната јер је архива у току Другог свјетског рата уништена.

Званично, Кључко ловиште је основано 11. фебруара 1947. године. По завршетку посљедњег рата, Дејтонским споразумом Републици Српској је припао већи дио некадашње општине Кључ гдје је формирана нова општина Рибник. На основу уговора о давању на управљање и газдовање ловиштем од стране Министарства за пољопривреду, шумарство и водопривреду 1997. године установљено је садашње ловиште "Рибник".

Једна од пет радних јединица која послује у оквиру ШГ "Рибник" је Радна јединица "Лов, угоститељство и споредни шумски производи" у којој ради 24 радника. Према ријечима Радмиле Гајић, управнице РЈ "Лов, угоститељство и остали шумски производи", требало је доста рада и улагања да би се постигло оно чиме данас газдују.

- Поред продаје дрвних сортимента ово је једина привредна грана у којој се остварују приходи у шумарији и захтијева свакодневно улагање. Након толико година рада и труда и властитог ентузијазма задовољни смо тренутним бројем дивљачи на терену. Тачно је да је и природа одрадила своје, али је томе у великом допринио рад ловочуварске службе на терену - каже Гајићева. Рибничко ловиште опслужује седам радника од чега су четворица ловочувари.

Свакодневно обилазе ловиште, износе храну на хранилиште. Прате кретање дивљачи и чувају ловиште од ловокрадица. Одлични су партиоци како домаћим тако и страним ловцима који дуги низ година посјећују рибничко ловиште.

- Оваква клијентела се стиче годинама јер ловац који дође први пут код нас и оде задовољан препоручује нас другим ловцима тако да за ове просторе поред домаћих ловаца знају ловци из Србије, Хрватске, Словеније, Аустрије, Њемачке, Мађарске и осталих европских земаља. Међутим, гостима ловцима треба пружити све услове да би отишли задовољни. Наших седам чека треба да буду условне за лов, удобне и топле. На хранилиштима треба имати довољно хране за дивљач што до сада није био случај. Ове године имамо добру сарадњу с Пољопривредним добром из Тополе и снабдјели смо се угинулим крвама. Поред тога и мјештани нам уступају своју угинулу стоку - прича Гајићева. Она додаје да се у ловишту "Рибник" лови према Годишњем плану газдовања ловиштем, што значи да се зна у ком периоду године се одређена врста дивљачи лови. Исто, такође, зна се колики одстрел поједине врсте дивљачи је дозвољен. Тако у овој години је дозвољен одстрел два медвједа, 100 дивљих свиња или 26 вукова.

Поред добрих услова на терену ловци који посјећују ова подручја захтијевају адекватан смјештај. У надлежности РЈ "Лов, угоститељство и остали шумски производи" је ловачки дом, који се налази на Вучијој планини, удаљен 12 километара од центра општине. Ратним дејствима је био девастиран а потом и обновљен. Међутим, у недостатку властитог простора за рад тренутно је у

њему смјештена управа рибничке шумарије. Новоизграђена зграда управе у центру Рибника је завршена и опремљена намјештајем па се очекује и скоро пресељење. Овим би се ловачки дом ослободио у сврхе ловног туризма.

- Тренутно располажемо радничким рестораном с пролазном кухи-

њом у којем госте, поред осталог служимо и традиционалним јелима овог краја. Некада је ловачки дом имао два апартмана, три двокреветне и три трокреветне собе, али због преуређености соба за канцеларије тренутно располажемо са 5 лежаја - каже Гајићева.

Весна Кевац

ИЗВЈЕШТАЈ

о посјети Финској и учешћу у "Шумарском сафарију 2012"

У периоду од 12. до 17. марта 2012. године, као представници Удружења шумарских инжењера и техничара Републике Српске, боравили смо у Финској и учествовали у "Шумарском сафарију 2012". Сафари је окупио 20 учесника, који су били из 6 земаља и то 7 из БиХ (6 из Републике Српске и 1 из ФБиХ), 6 из Румуније, 2 из Бугарске, 2 из Пољске, 2 из Турске и 1 из Чешке.

Програм Сафарија је био базиран тако да учесницима омогући упознавање са шумарским технологијама у Финској, посјету неким од финских шума и пилана, упознавање са потенцијалним добављачима за наш посао, посјету највећим компанијама добављачима машина, као и компанијама које врше едукацију у оквиру дрвопрерађивачке индустрије. Такође, била је то добра прилика да размијенимо искуства са учесницима из других земаља.

Програм је почео 12.03. посјетом Центру за развој шума "Тапио" у Хелсинкију, гдје нас је љубазни домаћин укратко упознао са финским шумарством, као и својим пословањем. Истог дана смо обишли фабрику фирме "Kallion Конераја Оу, Кара" у мјесту Раисио, као и пилану на којој је инсталисана њихова машина. 13.03. смо у граду Лођа посјетили компанију

"Валон Конне", њихову фабрику, а затим једну веома модерну пилану "Versowood", која годишње прерађује око 800.000 м³ трупца.

Трећег дана, у граду Микелију обишли смо приватну породичну фирму "Веисто" и компанију "Савџор". 14.03. смо боравили у граду Јоенсу у посјети Финском истраживачком институту у области шумарства "Метла", гдје је одржан један мини-семинар. Након тога смо посјетили фирму "Кесла", специјализовану за пројектовање, производњу и промет шумске технологије.

Посљедњег дана Сафарија смо посјетили фабрику фирме "John Deere", гдје смо имали прилику да видимо неке од њихових производа као што су

различити типови форвардера и харвестера. Истог дана смо посјетили породичну фирму "Пентин Паја", која је специјализована за развој и производњу машина и опреме за сјечу стабала малих пречника.

Након свега што смо видјели и доживјели приликом боравка у Финској, можемо констатовати да је наше учешће у Сафарију било добро искуство, које нам је омогућило да се упознамо са финским шумарством, њиховим технологијама, остваримо контакте са фирмама и организацијама различитих профила и размијенимо искуства са учесницима из других земаља.

Александар Ђукић, дипл. инж. шум.
Бојан Паприца, дипл. инж. шум.

Извјештај о учешћу на 44. EFNS у Todtnau на Шварцвалду у Њемачкој

У временском периоду од 26.02. до 05.03.2012. године боравио сам у Њемачкој на Шварцвалду гдје сам био учесник такмичења у скијању шумара Европе, гдје сам представљао Удружење шумарских инжењера и техничара Републике Српске, а у оквиру Савјета шумарских удружења БиХ.

Такмичење се одвијало у периоду од 27.02. до 04.03.2012. године. Тај вре-

менски период протекао је на следећи начин:

- 27.02. - долазак у Њемачку у град Фрајбург
- 28.02. - пријава за такмичење у Тодтнаубергу и обилазак Тибингена
- 29.02. - екскурзија, обилазак музеја на Шварцвалду и посјета катедрали у Сент Блеизен

- 01.03. - одржан је тренинг, састанак лидера тимова и у вечерњим часовима церемонија свечаног отварања
- 02.03. - такмичарски дан у класичном и слободном стилу нордијског скијања
- 03.03. - такмичарски дан у штафети, свечана вечера и церемонија затварања
- 04.03. - повратак кући са обилазком градова Баден Витенберга.

Ово такмичење искористио сам за упознавање са колегама из региона и Европе с којима сам успоставио контакте и био у прилици да размијеним искуства. Било је изузетно корисно учествовати на оваквом скупу на којем је учествовало 20 земаља Европе. Следеће године такмичење ће се одвијати у Делницама у Хрватској па би било пожељно да Република Српска изађе с већим бројем учесника који ће се адекватно припремити и на прави начин представљати Удружење шумарских инжењера и техничара Републике Српске.

Томислав Мандић

ВРИЈЕДАН РАДНИК ШКРТ НА РИЈЕЧИМА

■ Марко Томовић припада оној генерацији која је носила Титову штафету, вјеровала систему позитивних вриједности, у свеопшту збратимљену заједницу, која је, за ово вријеме, у трећем - златном добу живота, али која се још не да, вјерујући да је рад најбољи свједок...

Марко Томовић је рођен у Добашини 1952. године, на подручју општине Рогатица, гдје је завршио основну школу, а гимназију у Хан Пијеску. Након тога, са двојицом колега из истог разреда гимназије, уписује се на Шумарски факултет у Сарајеву.

Још му је свјеже сјећање на најљепше дане у животу, на Хан Пијесак, у

загрљају најљепше и најбогатије шуме, па одатле љубав према шумарству.

Послије завршетка факултета 1975. године почиње радити у Рогатици, гдје је засновао породицу са супругом из Рогатице, са којом има двије кћерке, а једна је кренула очевим стопама - при завршетку је Шумарског факултета у Сарајеву.

Радио је на пословима нормирања у шумарству, заштити на раду, механизацији, а онда је од 1979. до 1992. године био управник РЈ "Рогатица".

Био је активан, као шумар, у проширеном дјеловању - у Општинској конференцији младих горана, која је припадала Републичкој конференцији Савеза горана. Горани су основани у новембру 1977. године, а Марко је био

предсједник. Годинама су показивали добре резултате, а били смо и међу првима у БиХ, заједно са горанима из Сокоца и Олова.

За свој рад Марко Томовић је 2010. године, на приједлог Гранског синдиката шумарства, прераде дрвета и папира, добио повељу о одликовању од предсједника Републике Српске, медаљу заслуга за народ.

Од своје генерације Марко се радо сјећа Добре Рубежа, Миладина Митровића, Радована Симића, Рајка Ђоројевића, Ранка Козомаре, Мирсада Кехића, Исмета Сендића, али и оних који су били генерација иза њих као што је Фарук Мекић, а испред Миладин Јефтић, Владо Ивановић и Срђан Љубојевић.

Н. Жугић

ВОЗАЧ 16 ГОДИНА НИЈЕ КОРИСТИО ГОДИШЊИ ОДМОР

Наумио сам да нађем људе који добро раде и који су се доказали радом, па и када не мислим на њих - они сами искрсну према ме. Тако сам, немајући превоза, након разговора са стидљивим, али радним човјеком Марком Томовићем, добио возача и ауто Милорада Јагодића, директора ШГ "Сјемећ" Рогатица, враћао се у Соколац.

Чим сам ушао у ауто, осјетио сам да се возим у млазном авиону или брзом глисеру који се издигао изнад воде...

"Не бој се, ја од 1996. године нисам ишао на одмор... Година имам, сиједа је глава, али виталност и рефлексии су очувни, тако да никада нисам направио удес", каже Миланко Јовић Мићо, возач који за двије године иде у пензију.

Н. Ж.

Природне љепоте наших крајева

ТРЕСКАВИЦА ПЛАНИНА КОЈА УЗБУЂУЈЕ

Од свих планина око Сарајева ниједна толико не импресионира као Трескавица. Површина јој око 54.000 хектара. На сјевероистоку јој Јахорина (1.916 м), на сјеверу Требевић (1.629), према сјеверозападу Игман (1.502) и Бјелашница (2.067), западно Височица (1.974), југоисточно Зеленгора (2.032) и Лелија (2.015), а југозападно Прењ (2.155). Кресе је природне љепоте, али је и сурова и питома, све у своје вријеме покаткад. Понајвише је врлетна, гола и кршевита, али добрим дијелом шумовита, заодјенута стољетном црногорицом и бјелогорицом, пуна пашњака и ливада. Природа је овдје стварала раскошни рељеф. Чинили су то лед, вода, вјетрови, сунце, мрвећи стијене шиновских масива. Обликовани су горостасни гребени, плећати висови, извајани су оштри шилзеци планинских коса, створене су дубоке вртаче и јаружасте удолине, просјечене клисуре и кањони...

Оно што посебно истиче ова планина су Чабанске и Николине стијене, па Облика, Зубова, Велики Трескаћ и Илијаш, Дјевојачке стијене... који стреме небу под облаке.

Клима - ћудљива, дивља, непредвидива. Зна се десити да лијепо вријеме потраје, а онда зачас се небо намргоди и почну киша, град, снијег. У дану се промијене све четири годишња доба! Па све брзо нестане и опет лијеп дан. У сваком годишњем добу другачија, изазовнија и заноснија, особито за планинаре и ловце, а у прољеће, љето и јесен примамна, прави рај за гљиваре, сакупљаче љековитог биља и шумских плодова.

Тек у касно прољеће, кад остале планине већ обуку зелену одору, и Трескавица почне да се разбремењује сњежног покривача. Он нестаје, копни од сунчеве топлоте са "ниског" неба. Тутњи и тресе се пространа планина (кажу да је по томе настало њено име), тресе се од силне воде пиштаљчина, набујалих потока и ријека. Само у увалама и јаругама остају сњежне закрпе. Кажу да триста шездесет и шест извора зајубори из њедара ове планине. Хладна врела отичу, журе да оснаже планинске поточице: Студенац, Храсницу, Годињу, и рјечице Жељезницу, Бистрицу и Љуту... А горе високо горске очи - језера: Велико, Црно, Бијело, Платно, Гвозно... Сва бистра као кристали росе, у њима се огледају планински гребени.

Кратко и свјеже љето је само предах до сљедећих сњежних падавина.

Тада вегетација оживи. Док клековина стражари разбацана по врховима, дотле доље ниже, јеле, смрче и борови својим вјечним зимзеленом обрубљују олисталу букову шуму, пашњаке и пропланке прекривене цвијећем чији мозаик боја мами очи и гали поглед, а мирис опија. Јагоде, малине, купине, боровнице, ту су да освјеже и поврате снагу послје напорног пјешачења.

А онда опет зима и сњегови. И сметови високи десет па и петнаест метара!

Овдје, у царству природе још има нетакнуте дивљине, и није ријеткост угледати дивојарца што са врха стијене бдије и мртвом камену живот даје, на рубу пропланка срести срндаћа капиталних рогова у "свадбеном колу", па вепра, набасати на медвједа што се слади у боровњаку или малињаку, чути кликтај орла са небеских висина, злослутно завијање вука у глухо доба

ноћи, чути оглашавање тетријеба у зору кад бруси...

Љепота од планине!

Истина, несретни рат је и овдје направио пустош. Остале су mine по планини љепотици.

Али, воље и одрицања искомских природњака овдје не мањка. Солило по солило, хранилиште за хранилиштем, километар по километар прокресаних стаза, једна за другом високе чеке, па планинарска кућа на Сватовцу, за њом ловачка колиба на Гвозну, па новоизграђена ловачка кућа у Рајском долу... ницали су редом.

Стална брига за дивљач, професионална ловочуварска служба, контролисан и плански одстрел допринијели су брзом опоравку дивљачи.

Трескавица поново живи, вратили јој се некадашња љепота, богатство и сјај. Треба је посјетити и видјети.

Предраг Дамичић

■ Никада Клековача није била обична планина. И за давних и не тако давних времена, у њој и уз њу, у одјелима и радилштима, увијек било за сваког понешто. Увијек велико, необично, а онда и незаборавно

Клековачом и данас тумарају успомене. Отимају се заборава и временима која би да их избришу баш к'о да их никада није ни било. Али не могу. Не дају то људи који се сјећају и они други који су нешто и записали што се догодило за давних и не тако давних времена.

Баварски индустријалац Ото Штајнбајз, од "Босанскохерцеговачког индустријског ерара" купује право на експлоатацију шума у планинским масивима Клековаче, Луњеваче, Срнетице и Осјеченице. Овај "богати човјек који је видио даље од других" новој фирми, и то 1900. године, даје назив "Босанска шумска индустрија - акционарско друштво Ото Штајнбајз".

Исте године у Дрвару почиње да ради, за то вријеме, модерна пилана са седамнаест гатера која је дневно

прорезивала 1.100 кубика дрвета. Само годину дана касније, Дрвар је имао 2.800 радника. Биле су ово године када је Дрвар кренуо путем, касније ће се то и догодити, једног од најзначајнијих индустријских центара у Босни.

У мају 1900. године почела је да се гради ускотрачна жељезничка пруга Книн - Личка Калдрма - Дрвар - Оштрељ која је пуштена у саобраћај двије године касније. Дрвар је тада постао центар велике империје Ото Штајнбајза. Крајем 1913. године, у компанији је било запослено између осам и десет хиљада радника.

У Срнетици, Штајнбајзовом чеду и чуду, многих година, великом жељезничком чворишту, данас нема "ни срна ни 'тица" по којима је ово мјесто, некада највећа раскрсница жеље-

зничке пруге од Дрвара према Приједору, односно Јајцу и Сарајеву. Од вароши у којој је некад било између хиљаду и по и двије хиљаде душа, у зависности од потреба и сезонских послова, остале су само рушевине и гробље са крстовима, крижевима те са муслиманским нишанима. У давно пожутјелим папирима остале су уписане приче о православној цркви, школи, фудбалском стадиону, амбуланти са чак три љекара, те о Бошку Марићу, возачу дрезине. Хроничари су забиљежили и приче о неком Нидемцу, по имену Мартин, који је руковао локобилном која је производила струју, затим о Словенцу Францу Петричу који је био кројач и који је са четири своја сина - Карлом, Густавом, Фредидјем и Тончијем, формирао тамбурашки оркестар, те о неком

шерету Јози Ластрићу који је био обућар у Срнетици, о шефу ложионице, неком Васи, који је, пуштањем музике са вергла кога би ставио на прозор свога стана, увесељавао младе који су шетали корзом тамо према Козилима... У Срнетици данас нема ништа осим аветињског мира и успомена које, углавном новинари, покушавају отргнути од заборавља.

Међу људима који су, на неки начин, посебно обиљежили вријеме прошло, био је и остао Рус Свевлад (Всеволд) Трегубов. Рођен у породици Бјелогардејаца која је била на страни царске Русије, да би спасио главу, Трегубов је, половином 1918. године, од бољшевика, побјегао из Русије. Отиснуо се у свијет и прво дошао до Београда гдје завршава шумарски факултет. Овај, касније ће се то видјети, стручњак свјетског гласа, стиже у Потоке, тада велико шумско радилиште, у којем борави од 1930. до 1941. године. Подно Клековаче, годинама припрема своју докторску дисертацију коју је касније бранио и одбранио у Француској.

Дрварчанин Војин Буцало, један од најпознатијих стручњака у области шумарства у БиХ, наводи да је Трегубов одбранио докторску дисертацију на тему "Планинске прашуме Динарских Алпа - масив Клековаче и Грмеча", али и то да је "ту дисертацију одбранио не на Сорбони, како неки кажу, већ на Универзитету у Монпелјеу".

Када су у Дрвару одјекнули први пуцњи устаника који су најавили почетак Другог свјетског рата, Трегубов одлази у Завидовиће. Тамо се скрива од усташа, да би потом отишао у партизане.

По завршетку Другог свјетског рата одлази у Словенију гдје постаје републички министар за шумарство. Касније је био ангажован и у Агенцији Уједињених нација за исхрану и пољопривреду - ФАО. Био је и директор Пројекта Уједињених нација у Ирану. У Техерану је основао и Шумарски факултет. Службеник Уједињених нација остао је све до свога пензионисања. Умро је у Љубљани 1974. године.

Славиша САБЉИЋ

Предсједништво Аустријског зоолошко-ботаничког друштва у Бечу, 1909. године затражило је од аустријске владе да "дио Клековаче буде издвојен и заштићен". Захтеву се, касније, удвољило због чега је у овом крају, поред осталог, сачувано и више од хиљаду биљних врста.

Само гљива, које узгред речено не спадају у биљни свијет, више је од три стотине врста. У Клековачи расте и рунолист "капиталац" (тако се зову крупни примјерци било које врсте) како су га љубитељи природе одавно "крстили". Рунолиста, попут оног са Клековаче, нема нигдје у динарском систему иако га има од Приринеја па чак до Јапана.

У овој планини је станиште и шездесетак врста птица. Међу њима и тетријеба, кажу ловци, њиховог највећег трофеја у шумама овог дијела Европе.

Спор око шуме Вршак у Потоцима, на подручју предратне дрварске, а данас у општини Источни Дрвар, траје већ педесет и седам година. У питању је осамдесетак хектара, кажу стручњаци, најквалитетније прногорице у овом дијелу Балкана.

Прве спорове, али око пашњака, на истом локалитету водили су сељани Увале још тридесетих година двадесетог вијека да би прво рочиште, али сада у вези са ревирима јеле и смрче, било одржано 1952. године у Среском суду у Дрвару. Од тада спорови око Вршка водили су се у Бихаћу, Сарајеву, Бањалуци и Мркоњић Граду.

Прве моторне пиле, на радилиштима у Клековачи, уведене су почетком шездесетих година прошлог вијека. Најприје је то била руска дворучна моторна пила "дружба" тешка око педесет килограма. Њоме су морала руковати два радника. Затим су дошле једноручне пиле "соло" па "партнер Р-11" и "партнер Р-12". Свједочи о томе Војин Буцало.

Милан Дамјановић, шеф радилишта у Потоцима, каже да је курс обуке за руковаоце моторкама држао Перо Адамовић. Баш због увођења пила у шумска радилишта, Управни одбор прихватио је 1967. године Адамовићеве приједлоге да се мијења систем награђивања, пошто дотадашњи нимало није стимулисао раднике да више раде.

Колико су, шездесетих година, зарађивали радници "Грмеча" односно "Клековаче", види се у шихтерицама, односно платним листама. Тако је, на примјер, тадашњи предсједник општине Ђуро Карановић имао плату око 186.000, Љубан Лукач, директор "Грмеча" пет-шест хиљада динара мање. Управник радилишта примао је тада 176.000 док су сјекачи истовремено зарађивали и по 300.000 динара!

ОСНОВАН ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ ЦЕНТАР "РУДО БРДО" ПОДГРАБ

- Прије неколико година Удружење грађана ЗАМБАЛ Подграб, покренуло је иницијативу да се формира образовно-васпитни центар "Рудо брдо" Подграб.
- "Наш план је да с младим нараштајем и сеоским становништвом мјесне заједнице Подграб и Прача по начелима овог пројекта радимо до 2015. године, јер располажемо са квалитетним кадровима", каже Саво Живковић, предсједник Удружења.

Површина Рудог брда је око 350 ха, чија је надморска висина 730-976 м. Обухвата шуме смрче и бора, шуме храста китњака и граба, чисте букове шуме, пашњаке и ливаде око 50 ха.

Кроз овај центар урађена је ранијих година пјешачка стаза живота (Манова стаза и пут) око 1.200 т, земљани пут са булдожером у подножју Рудог брда у дужини око четири километра, који сада служи

као противпожарна просјека.

Поред овог пута расте јагодасто воће (купине и малине), шумско воће (дивље воћарице), калемљене старе сорте воћака по ливадама и пашњацима, чији плодови служе за исхрану дивљачи, птица, а поједине вриједне домаћице спремају квалитетне сокове, туршију и воћне прерађевине.

Циљ оснивања образовно-васпитног центра је:

1. Да се организује практична настава из биологије за ученике основне школе Подграб и Пале, за ученике Гимназије Пале и студенте биолошког смјера Источно Сарајево и шире. Настава ће бити прилагођена временским условима, њиховом узрасту и степену образовања.
2. Да се истакне значај пошумљавања у одјељењима 8 и 9 Г.Ј. "Горња Прача" на површини од 20 ха у шуми храста китњака који се суши. У прољеће 2011. године засађено је око 2.000 садница четинара и лишћара, а разлог садње је следећи:
3. Шуме као сложени екосистем апсорбује угљен-диоксид из атмосфере, чиме се успорава процес глобалног загријавања наше планете, који производе велике штете привреди (посебно пољо-

привреди), шуме исто тако регулишу снабдијевање водом (хидролошки циклус, пречишћавање) и пружају фармацеутској индустрији важне састојке за производњу лијекова.

4. Наш задатак је да подстакнемо кроз разговоре и предавања, значај здраве хране без употребе пестицида и генетски модификованог сјемена и кроз локални часопис "ЗАМБАЛ" Подграб. Млади нараштај ћемо упознати о узгоју и заштити дивљачи, изградњи ловно-узгојних и ловно-техничких објеката. У пролеће 2011. године чланови Удружења урадили су и поставили со у пет солила (три пута), а до зиме ћемо изградити и једно срнеће хранилиште с коритом у коме ћемо стављати концентровану храну (кукуруз).
5. Нема реалног запошљавања младих без новостворене вриједности, зато власти општине и РС морају урадити програм развоја села, пољопривреде, малих предузећа дрвне индустрије и сл. На СО се види дјелимично простор образовно-васпитног центра како су чланови Удружења (Саво и Срето Глуховић) из

Подграба обавили послове жетве силажног кукуруза са механизацијом на површини од 2 ха у јесен 2011. године.

6. Биолошки диверзитет конституише основу за живот људи, као и за глобални развој, па је зато глобална политика биодиверзимска, основна компонента глобалне економије. Свјетска глобализована и стално растућа економија троши ненакнадива природна добра огромном брзином.
7. Глобална вриједност фармацеутске производње добијених из биљака повећана је у индустријски развијеним земљама за чак 40-50%. Наш задатак је да мислимо глобално, а радимо локално, па се поставља питање како сачувати локални биодиверзитет биљака и животиња на нашем простору општине Пале, РС, БиХ односно повећати до оптимума. Одговор је кроз пошумљавање тј. подизање нових култура четинара и лишћара са аутохтоним садницама.

Свјесни смо да се са сваком живом врстом која изумре губимо

потенцијални лијек за неки од здравствених проблема нашег становништва, као што је нпр. линцура код нас на Јахорини.

Линцура је Законом о шумама РС заштићена и одлуком СО Пале. Она је у ствари препуштена већ дужи низ година несавјесним берачима на милост и немилост и скоро је потпуно истријебљена.

Такође, на овим просторима је угрожена боровница, јер берачи користе ручно направљене металне гребене код брања плодова и младе стабљике оштећују.

"Наш план је да са младим нараштајем и сеоским становништвом мјесне заједнице Подграб и Прача по начелима овог пројекта радимо до 2015. године, јер располажемо с квалитетним кадровима", каже Саво Живковић, предсједник Удружења.

Да би се планета заштитила од даљег разарања, поставља се питање како привољети компаније, берзе и кредитни сектор водећих економских сила да прихвате ефективан код понашања и критеријуме за инвестирање у циљу опстанка човјечанства.

Припремио: Н. Жугић

МАНОВИМ И САВОВИМ СТАЗАМА ЖИВОТА

Поводом оснивања Образовно-васпитног центра "Рудо брдо Подграб"

Репортажа са студијског боравка у САД

КОНЗЕРВАЦИЈА ЗЕМЉИШТА (успјешни примјери из Missouriја USA)

■ **Проблем ерозије пољопривредних и шумских земљишта све чешће долази у фокус науке и струке како код нас, тако и широм свијета.**

Током зимског семестра 2011/2012 године боравила сам на Универзитету у Missouriју, Катедри за земљиште, воду и климу у градићу Columbia (University of Missouri, Department of Soil, Water and Atmospheric Science, Columbia).

Основни циљ овог студијског боравка је био усавршавање у области ерозије и конзервације земљишта, односно упознавање са најсавременијим мјерама које се данас примјењују у циљу конзервације овог вриједног природног ресурса. У наведеном периоду сам одслушала следеће предмете:

- Environmental Soil Chemistry
- Environmental Land Use Management
- Environmental Soil Microbiology
- Soil Fertility and Plant nutrition
- Environmental Soil Erosion and Conservation
- Silviculture

У склопу програма усавршавања осим предавања, имала сам прилику да учествујем и у теренским истраживањима која се односе на ерози-

ју и конзервацију земљишта. Осим заштите земљишта од ерозије те његова конзервација, значајна пажња се посвећује и смањењу загађености земљишта и водотока услед примјене прекомјерне количине минералних ђубрива што је веома изражено у области пољопривреде односно производње хране.

Прије него се осврнем на конзервацију земљишта, укратко ћу описати основне карактеристике државе Missouri, те града Columbia. Држава Missouri је смјештена у централноисточном дијелу Сједињених Америчких Држава, заузима 180.533 км² и обухвата 114 округа. Главни град је Jefferson City. Граничи са сјевера државом Iowa, са истока преко ријеке Мисисипи са државама Illinois, Kentucky и Tennessee, са југа са Аркансасом, а са запада са Оклахомом, Кансасом и Небраском. Двије највеће ријеке у Missouriју су Mississippi која је уједно и источна државна граница, те ријека Missouri

која тече од запада према истоку. Columbia је четврти град по величини у Missouriју са око 140.000 становника. То је типичан студентски градић гдје живи и студира око 30.000 студената из великог броја земаља свијета. Универзитет у Missouriју је основан 1839. године

Географске карактеристике државе Missouri су веома хетерогене. Надморска висина варира од 200 до 500 м, просјечно око 240 метара и цијела територија се може подијелити у три физичко-географске провинције које карактерише различита топографија, земљишта те природна вегетација. Након повлачења глечера у сјеверном дијелу, дошло је до еолског таложења лесоликог материјала, на којем су се образовала најплоднија земљишта, нарочито у непосредној близини ријека Missouri и Mississippi. У осталим дијеловима је услед ерозије дошло до одношења овог материјала, па су и земљишта слабије продуктив-

вности. Централни дио (Lake of the Ozarks) покривају седиментне стијене, махом кречњаци доломити па и рељеф има карактер карста. Клима је хумидног карактера, с просјечном мјесечном температуром у јануару -2.3°C до 25.2°C у јулу. Просјечна годишња количина падавина варира од 625 до 925 мм. Појава пљусковитих олуја и торнада су веома честа појава. У мају 2011. године торнадо категорије EF5 је погодио мјесто Јоплин на југу Missouriја и за непуних 15 минута сранио са земљом 1/3 града.

Шуме покривају око 5,7 милиона хектара. Централним регионом доминирају листопадне шуме (око 70 врста), неколико четинарских врста, те много различитих врста жбуња и шумских зељастих биљака. Шуме храстова и карије (Oak-Hickory) покривају највећи дио државе Missouri. Различите врсте храстова су доминантне док је карије знатно мање. Спорадично се јављају и јавор, јасен, орах, кедр и др. Одмах иза храстових шума налазе се борова-храстова шума у сувљим јужним и југоисточним дијеловима. Борови чине 25-50% ових шума.

Значајно је споменути и остале лишћарске шуме које сачињавају различите листопадне врсте дрвећа као што су тополе, јавори, јасени, трешња, орах, америчка буква и др. Missouri је држава са веома развијеном пољопривредом кроз историју па до данас. Већина подручја (око 60%) је под пољопривредним културама као што су кукуруз, соја итд., око 20% је под пашњацима. Доминантни типови земљишта у Missouri јесу: **Alfisols i Ultisols** (типична шумска земљишта настала у хумидним климатским условима. Садрже више жељеза и алуминијума, релативно су дубока и кисела); **Mollisols** (земљишта са већом количином хумуса, благо кисела, структурирана, дубока и продуктивна. Углавном су то ливадска земљишта); **Inceptisols** (такође шумска земљишта, изразито варијабилне продуктивности); **Entisols** (развијају се углавном уз ријеке и поплавна подручја); **Vertisols** (земљишта сличних карактеристика као и наше смонице, дубока веома глиновита, везана за семиаридне климатске услове с неколико мјесеци сушног периода током године. Због повећаног садржаја глине у сушном периоду долази до контракција и стварања пукотина).

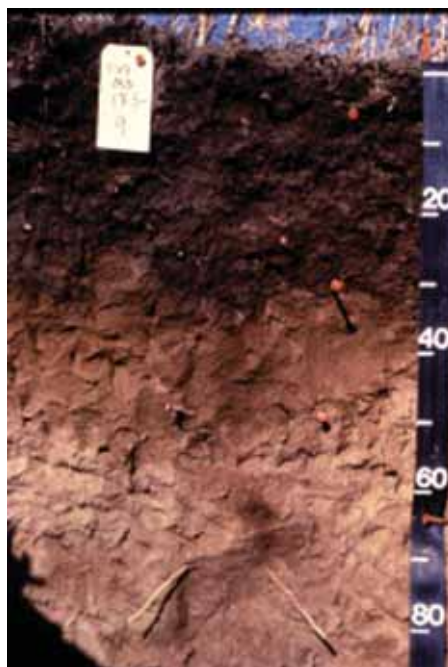
Неадекватан начин газдовања земљиштем, претјерана и неконтролисана употреба хранљива и ђубрива те осталих хемијских средстава (пестицида, хербицида) у прошлости је сврстала Missouri у једну од 5 америчких држава с највећим проблемом ерозије земљишта те загађења вода различитим врстама полутаната махом агро поријекла. Због климатских карактеристика ове државе, честе појаве

пљусковитих олуја великог интензитета, уз пјесковито иловаст састав земљишта, доводиле су до појаве ерозије (површинске, браздасте и јаружасте) која је неријетко односила земљиште чак и на скоро равним теренима. Осим ерозије, огроман проблем је и загађења водних токова азотним, фосфорним и калијумовим ђубривима услед њихове прекомјерне примјене у пољопривредној производњи.

Према неким подацима, пољопривредна производња кукуруза, соје и других култура у државама Illinois и Missouri, представља највећи узрок ерозије пољопривредних земљишта те загађења воде ђубривима, што је довело до појаве хипоксије у Мексичком заливу у који се улијевају и ријеке Missouri и Mississippi.

У Сједињеним Америчким Државама сваки пољопривредни произвођач може да уноси неограничену количину минералних ђубрива у земљиште ради производње. Најчешће су то прекомјерне количине ђубрива, које биљке не искористе, а које буду испране и однесене у најближе водотоке. Не постоји законска регулатива која обавезује пољопривреднике да не смију еродирати земљиште због пољопривредне производње, а тиме и индиректно загађивати воде. Фосфорна и азотна ђубрива имају нарочито штетан ефекат на квалитет воде. Захваљујући веома развијеној служби за конзервацију природних ресурса (Natural Resource Conservation Service, USA www.nrcs.usda.gov), направљен је огроман напредак у погледу заштите земљишта и вода од ерозије те његове конзервације.

Пољопривредни произвођачи у Missouri али и широм Америке имају бесплатну стручну помоћ уколико су заинтересовани за примјену неких од мјера конзервације. Такође, због непостојања законске регулативе која би обавезивала фармере да не смију загађивати нити еродирати земљиште, уведени су новчани подстицаји од стране државе за све произвођаче који примјењују конзервационе мјере у циљу заштите и одржавања продуктивности земљишта без примјене минералних ђубрива. Поред техничких мјера борбе против ерозије у Missouri се примјењују и друге мјере као нпр. конзервациона обрада земљишта (Crop-residue ili Conservation tillage) при којој се оставља најмање 30% резидуума на површини, након жетве чиме се чува структура земљишта, смањује јачина удара кишних капи, те самим тим и количина однесеног земљишног материјала приликом падавина. Површинска ерозија може да прође скоро непримијећено и веома често узрокује велике губитке продуктивности земљишта јер равномјерно односи површински најплоднији слој. Браз-

даста ерозија је такође веома присутна са трајним или привременим браздама које могу бити прикривене приликом обраде земљишта, али се увијек износа враћају.

У новије вријеме се све више пажње посвећује контролисаној примјени минералних ђубрива (нарочито азотних и фосфатних) у циљу смањења њиховог отицања у водне токове. Riparian buffers су једна од конзервационих мјера које имају широку примјену у заштити водних токова од ерозије те уношења пестицида и ђубрива. Ради се о утврђивању ширине зоне у којој ће бити појас шумског дрвећа, жбуња, травне вегетације која ће штитити водотоке цијелом дужином и на тај начин природним путем конзервирати водне ресурсе. О овим али и другим конзервационим мјерама које се примјењују у развијеним државама, а у циљу заштите земљишта и водотока од ерозије ћемо говорити неки други пут.

Мр Маријана Каповић

О ТАРТУФИМА

■ Грчки филозоф и природњак Теофраст каже за тартуфе да су "плодови јесењих киша и грмљавине", а Римљанин Плиније Старији их сматра "жуљевима земље".

Род правих тартуфа у Европи обухвата 21 врсту од којих су 6 врста племенити тартуфи. Тартуфи расту у микоризи са вишим биљкама. Период од стварања зачетка плодног тијела до потпуне зрелости траје неколико мјесеци.

Тек кад су зрели, они пуштају специфичан мирис који осјећају разне животиње (пужеви, инсекти, неки сасари).

Управо тај тартуфарски мирис је основа за тражење тартуфа помоћу обучених паса, свиња, медвједа. За успјешно налажење тартуфа препоручује се пас лабрадор ретривер, континенталне расе птичара, бретон, оштроглаки немац и краткодлаке расе (топлији предјели). На Биолошком факултету у Београду могу се купити штенад или обучени пси за проналажење тартуфа. Осим паса тартуфара потребно је имати подешен алат за копање и опрему (мали руксак, ножић, пластична боца питке воде (и за пса).

Комерцијалне врсте тартуфа су:

бијели тартуф (*Tuber magnatum*), црни (*T. melanosporum*), зимски (*T. brumale*), црни љетни (*T. aestivum*). Осим ова 4 поменута тартуфа, вриједни пажње су црни јесењи тартуф (*T. macrosporum*) и обични црни тартуф (*T. mesentericum*).

БИЈЕЛИ ТАРТУФ

Најукуснији и најскупљи је бијели тартуф. Зрели примјерци се могу наћи од (1) 2-3 г, најчешће 25-50 г, а могу достићи тежину и до 2 кг. Врло ријетко. Облика су неправилно округластог, са већим или мањим квргама. Месо на пререзу је ружичасте до црвенкасте боје, прошарано бјелкастим или свијетложућкастим, изувијаним жилама, подсећајући на суви свињски врат.

Расте у микоризи са бијелом и црном тополом, обичним грабом трепетљиком, лијеском, липама и др. Развија се успјешно до 600 м, у приморју до 900 м н.в. Погодују му плодна земљишта, са pH 5,9-8,0. Зависно

са којом врстом дрвећа живи у микоризи, тартуфе можемо наћи на дубини од 10 до 30, рјеђе од 40 до 60 цм.

Бијели тартуф је пикантан зачин: 20-30 г по тањиру, а може се припремати на много начина.

ЦРНИ ТАРТУФ

На равној нози са бијелим тартуфом, кад је у питању мирисност, пикантност, је црни тартуф. Посебно у Француској: то је дијамант кухиње, кулинарска ђаконија. Французи су се потрудили да величанствен окус и мирис тартуфа вјештачки узгоје.

Облика је округластог, бубрежастог или неправилног, величине је ораха до средње јабуке, ријетко до пола килограма тежине.

Црном тартуфу одговарају кречна и скелетна земљишта и топлији положаји. Расте на дубини од 5 до 50 цм и на надморској висини од 250 до 400 (1.000) м. Температуре испод -6 степени му не сметају. Сазријева од новембра до априла следеће године. Расте у симбиози са храстовима (воли то чини са ме-

дунцем), рјеђе са лијеском, буквом, грабом, тополама и боровима.

Вријеме сакупљања поменутих тартуфа траје 100-150 дана у години. Вриједност мириса и окуса само зрелог тартуфа је највећа кад га ископамо, а опада му сваког сата и дуже. Суви тартуфи немају вриједност.

Само зрео и тек ископани тартуфи са својим специфичним мирисима и пикантним окусима су права посланица, припремљени као салата. Могу се јести конзервирани, краткотрајно или дуготрајно. Свјеже тартуфе је најбоље умотати у папир и чувати у херметички затвореним теглама у фрижидеру.

Свака 2-3 дана се тегла кратко отвори да се промијени папир и ваздух па се одмах затвори и врати у фрижидер. Умјесто папира боље је обложити тегле листовима коприве, дуда, купине и др. те повремено провјетрити. На овај начин тартуфи се могу сачувати и до 3 недјеље (бијели) а и дуже (црни). Неки тартуфи у тегли се могу почети кварити (промјена боје бијелог тартуфа или да омекша неки дио црног тартуфа. Покварени дио се одсијече а здрави се врати у фрижидер. Тартуфи убрани на почетку сезоне су лакше кварљиви и нападнути од црва па их треба одмах конзервирати. Примјерци који су мраз "омирисали" су најмириснији и најбољег здравља. Нађене тартуфе на терену ћете крат-

котрајно сачувати, ако их ставите у поток или у посуду са хладном водом, коју ћете мијењати свака 2-3 сата. Тек извађени тартуфи имају највећу тежину и најмириснији мирис. Што су дуже на ваздуху, тартуфи губе и мирис и тежину. Осим поменутих начина чувања, тартуфи се могу чувати на следећи начин:

- очишћене од земље, опране и сувом крпом обрисане тартуфе сложити у лимену кутију и засути пијеском до врха, затим се затвори и залепи да не допре ваздух те се стави на хладно мјесто,
- опрани и осушени тартуфи се послажу у тегле са уљем, добро затворе и ставе у фрижидер на температуру од 2-4 степена. И, до 2 мјесеца могу да миром миришу,

- у квалитетном бијелом вину се кувају добро опрани бијели тартуфи, осуше се и ставе у стерилисану теглу, прелију уљем и херметички затворе.

Најлакше се може ископати ово чудо од гљиве, ако их гајимо на свом имању садњом садница "заражених" мицелијом тартуфа. Овакве саднице се могу купити до краја марта текуће године на бројеве телефона: +38111/764-422,660-694 и +38113/851-898 или да се обрате на Друштво од 9-13 часова на број 0038111/3693-085. Уз добијене саднице се добије упутство о условима које треба да задовољи површина земљишта и начин како да садите и одржавате саднице.

Јован Травар

УТИЦАЈ МИКОБИОТА на ДИНАМИКУ КЛИЈАЊА и МОГУЋНОСТ ЧУВАЊА СЈЕМЕНА ПАНЧИЋЕВЕ ОМОРИКЕ (Picea omorika Панч./ Pyrkine)

■ На Шумарском факултету Универзитета у Београду, дана 21.10.2011. године, дипл. инж. Бранислав Цвјетковић одбранио је дипломски мастер рад под називом "Утицај микобиота на динамику клијања и могућност чувања сјемена Панчићеве оморике (Пикеа оморика Панч./ Пуркине)" пред комисијом у саставу: др Василије Исајев, ред. проф., ментор, др Милан Матаруга, ванр. проф. и др Ненад Кеча, ванр. проф.

Дипломски мастер рад резултат је сарадње Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци, Шумарског факултета Универзитета у Београду, Института за кукуруз "Земун Поље" из Земуна, Пољопривредног института Републике Српске уз помоћ колега из шум-

ских газдинстава "Панос" Вишеград, "Дрина" Сребреница и Центра за сјеменско-расадничку производњу. Рад је обухватао двије врсте истраживања: тестове клијавости сјемена и фитопатолошку

анализу кроз идентификацију микофлоре и утврђивање њеног интензитета и учесталости појаве. Такође је тестиран утицај фунгицида на динамику клијања и на микофлору.

За објекат истраживања изабране су двије природне популације: Велики Столац и Гостиљ на подручју Вишеграда и шумска култура на подручју Сребренице. Резултати су показали да на сјемену Панчићеве оморике постоји специфична микофлора која различито дјелује на процес клијања. Такође је утврђено различито дјеловање фунгицида на микобиоту (фунгицидно, фунгистатично или стимулативно).

Утврђено је да најбоље резултате у смислу динамике клијања даје сјеме које се чува на ниским температурама (0 - 4°C) док третман фунгицидом значајно успорава процес клијања.

Подигнута плантажа лаванде

ЛАВАНДА - ЛЈЕКОВИТО МИРИСНО ГРМЉЕ МЕДИТЕРАНА

- У циљу повећања прихода од споредних шумских производа ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац и Центар за газдовање кршом Требиње, у прољеће 2012. године, приступили су реализацији пројекта подизања плантаже лаванде у Требињу.
- Плантажа је подигнута у ПЈ "Штировник - Бијела гора", одјел 170/а - локалитет Граб, на површини 2,5 хектара.
- Засађено је 25.000 комада садница *Lavandula officinalis*.

Од давнина позната су љековита својства лаванде, којом су лијечени људи који пате од несанице, неравних болести и лошег варења. Стављали су је у топле купке, мирисали се њеним етеричним уљем, пили чајеве од њеног цвијета и стављали је у јела као додаток храни.

У Тутанкамоновој гробници 1922. године пронађен је ђуп у коме се налазило етерично уље лаванде што говори да су и стари Египћани цијенили њен мирис. Мумије су обавијане платном у којем су пронађени остаци овог уља.

Римљани су у својим купатилима користили цвијет лаванде да би се опустили и послје купања намиришали. Отуда и назив биљке лаваре-прати.

Травари су лаванду препознали као једну од изузетно важних биљака. Цвјетови лаванде коришћени су у различите медицинске сврхе. Тврдили су да лаванда освјежава живце и бистри ум, користили је против зубобоље и против болести органа за варење.

Стари Јевреји прскали су јела лавандином водицом или етеричним уљем јер су им била позната љековита дејства на органе за варење.

У вријеме великих зараза Европом је кружила легенда да особа која премаже цијело тијело лавандиним уљем никада неће бити заражена кугом.

Французи су били први који су намјенски сијали и гајили лаванду, али су чувари старих рецепата лијечења биљем, монаси, пренијели лаванду са југа Европе у сјеверноевропске земље.

У 18. вијеку су лаванду гајили на пољима око Лондона, недалеко од аустријске пријестонице... Од половине прошлог вијека под најездом "хемије" и синтетичких творевина ова биљка постаје неправедно запостављена. Како посљедњих деценија свијетом влада тренд повратка природним вриједностима тако се лаванда враћа и осваја све више нових простора.

ШГ "Дрина" Сребреница

УЗГОЈНИ РАДОВИ СЕ РЕАЛИЗУЈУ ПО ПЛАНУ

Сребреничко Шумско газдинство "Дрина" прољетос је обавило пошумљавање 11 хектара земљишта и тиме завршило план проширене репродукције за 2010. годину.

- Овог прољећа пошумили смо садницама смрче 4,8 хектара површине у оквиру пројекта проширене репродукције за 2011. годину, док је за јесење пошумљавање остало 5,67 хектара што ће бити остварено, изјавио је шеф узгоја и заштите овог газдинства Марјан Тадић.

Он је прецизирао да је у оквиру програма проширене репродукције шума очишћено од корова и непожељних врста 8 хектара и остало је да се у току ове године очисте још 2,5 хектара.

- Властитим радом запослених и средствима "Дрине" обавили смо чишћење култура на 7 хектара, истакао је Тадић.

План проширене репродукције за ову годину још није одобрен и он ће се реализовати у наредној години када Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде обезбиди средства за ту намјену.

Према његовим ријечима, по новој шумско-привредној основи у овој години имају мање обиман план узгојних радова у оквиру просте репродукције шума што ће реализовати у току јесени.

Истичемо да је "Дрина" све ове радове извела ангажовањем свих својих радника без укључивања сезонских радника чиме су остварене значајне уштеде у овом газдинству.

Миро Пејић

НЕОПХОДНА САНИТАРНА СЈЕЧА У ЗАШТИТНОМ ПОЈАСУ ИЗВОРИШТА ГУБЕРА

Ниски шумски пожар прољетос је захватио око 40 хектара шуме црног бора у заштитном појасу изворишта љековитих вода Губера изнад Сребренице и ту је неопходно обавити санацију пожаришта да би се спасила преостала здрава стабла и спријечила зараза шуме.

Ратко Мајсторовић, директор Шумског газдинства "Дрина", које газдује овом шумом, каже да се мора хитно урадити пројекат и по убрзаном поступку организовати пажљива санитарна сјеча оштећених стабала како се не би угрозиле изворишта и да би се спријечило избијање заразе која може захватити преостала здрава стабла.

Он је истакао да већ постоји бојазан од појаве поткорњака и да треба предузети хитну санацију пожаришта јер овакво стање не смије дуго трајати.

- Ово су непланирани радови и трошкови за газдинство што ће нас скупо коштати будући да се ради о великој површини пожаришта са великим бројем осушених стабала на веома неприступачном терену без путева и планки, нагласио је Мајсторовић.

Према његовој тврдњи, црни бор није тражен на тржишту и да треба обавити сјечу изгорјелих односно осушених стабала и можда их оставити у шуми да труну уз адекватно прскање одговарајућим препаратима да би се спријечило избијање заразе шуме на овом подручју.

Примјетно је да је због велике суше овог љета и плитког земљишта на литицама дошло до сушења великог броја млађих стабала која су на први поглед, након гашења пожара, изгледала здрава, али очито су ватра и високе температуре оштетиле жиле тих стабала тако да се сада суше.

Миро Пејић

Радна јединица "Ловство" у ШГ "Ботин" из Невесиња

ЗАШТИТА ДИВЉАЧИ ПРЕЧА ОД ТРОФЕЈА

■ Невесињско ловиште "Вележ" заузима површину од 20.000 хектара брдскопланинског типа, на надморској висини од 850 до 1.969 метара. Присутне су све врсте дивљачи карактеристичне за ово поднебље, од срнеће и дивокоза, преко јаребица кременарки и зечева, па све до дивљих свиња, вукова и медвједа.

Као у већини ловишта, рат је оставио последице, а највише неконтролисаним ловом.

- Почетком планског газдовања и израдом ловно-привредне основе ствари смо почели да доводимо у ред и у доброј мјери успјели у нашим намјерама. Тежња је да се постигне жељени капацитет, због чега много већу пажњу поклањамо заштити дивљачи, него самој трци за ловачким трофејима, што је за сваку похвалу - каже ловочувар Александар Вуковић, одајући на овај начин и признање невестињским ловцима на заједничкој пажњи коју поклањају ловишту „Вележ“.

Истиче и да је, управо због тежње ка већој заштити дивљачи, овдашње ловиште такозваног полузатвореног типа, наглашавајући да ће тако бити све до тренутка када се постигне жељени капацитет.

Упоредо са заштитом ријетке дивљачи газдинство се труди да одржи ловачку кућу за развој ловног туризма у будућности.

- Посједујемо ловачку кућу, брвнару, чији је капацитет осам лежајева, а планирамо да у наредном периоду и проширимо објекат - каже Вуковић, додајући да су изградили и неколико чека, те ловиште на прописан начин обиљежили путоказним таблама, паноима...

Не заборавља истаћи подршку руководства ШГ „Ботин“, али и солидну сарадњу са овдашњом полицијом, која је увијек спремна да изађе на терен по позиву и потреби.

- Не може се рећи да криволова нема, јер крађа се изврши у банци, а не на оволиком ловишту, које је на рубном подручју и погодно за упаде неконтролисаних група ловаца из Феде-

рације БиХ, али некако смо успјели да то сведемо на најмању могућу мјеру - закључује Вуковић.

Срђан Шекара

Три ловишта

На невестињско-гатачком шумско-привредном подручју постоје три ловишта, па тако осим поменутог ловишта „Вележ“, невестињско Ловачко друштво „Срндаћ“ користи другу ловну површину од 80. 000 хектара, док на подручју општине Гацко постоји, такође, ловачко удружење које користи ловиште „Видуша“.

ЕКОЛОГИЈА СВЕСТИ

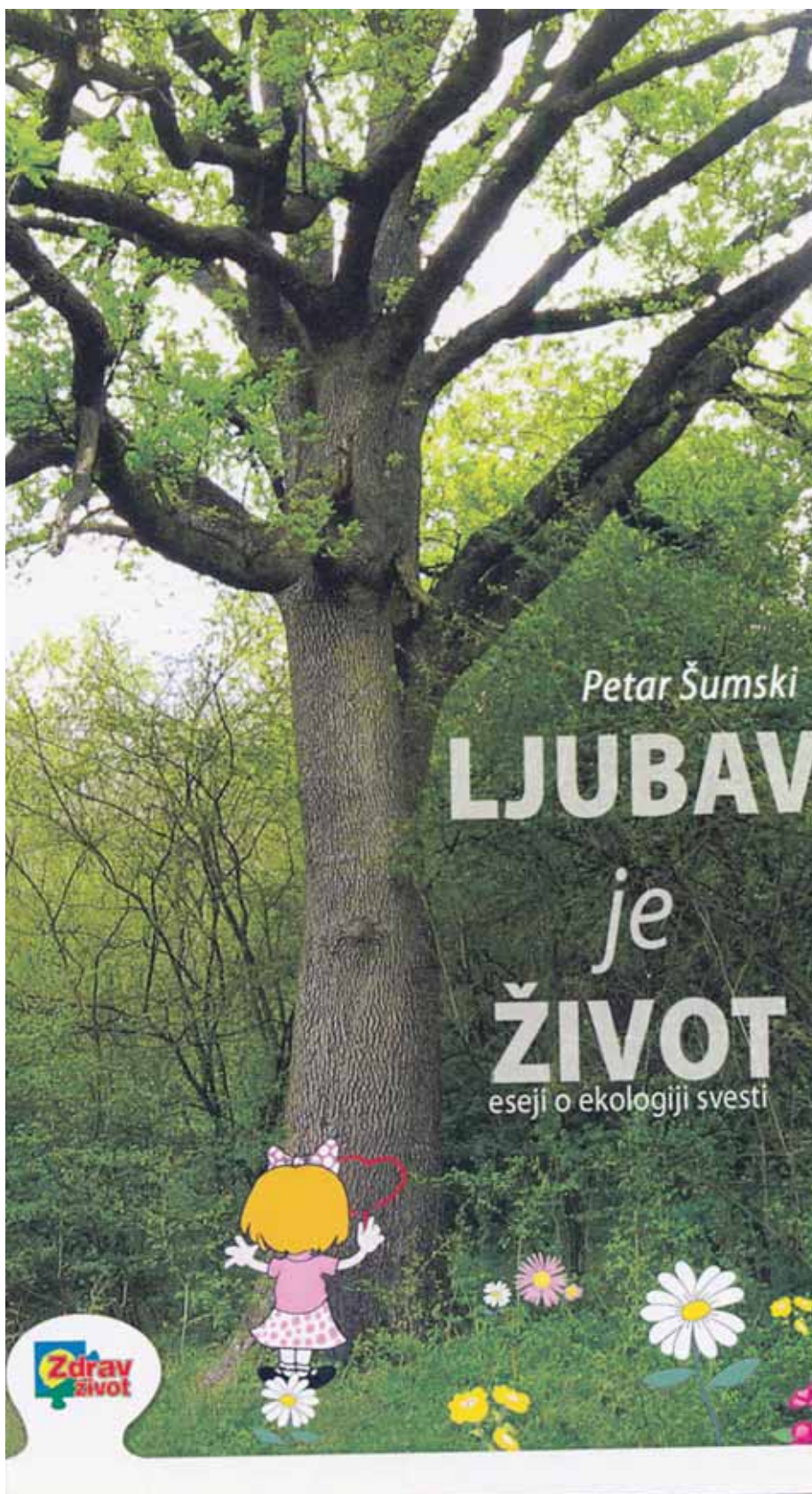
Каже се да одело чини човека, али је та тврдња, колико тачна, толико и непрецизна. Јер, одело је само спољни израз човекових тренутних животних околности, његових склоности, укуса, актуелне моде, социјалног статуса. То је само површина која на нешто указује, али не говори све, а понајмање о суштини човековог бића. Каже се да је човек и оно што једе, види, говори и ради. Човека одређује и окружење у коме живи. Ако погледамо још дубље, човек је и оно што осећа, и оно у шта верује, тачније - оно што мисли. А ту почиње дубинска екологија, екологија свести. Истини за вољу, све побројано утиче једно на друго и не може се посматрати изоловано. Све јесте део јединствене слике. Ипак, ниво мисли, вере и уверења је најдубљи ниво на коме су промена и развој једино могући.

Окружење као изазов

Пођимо редом. Рецимо да живите у некој урбаној средини са њеним захукталним темпом живота, у условима перманентног визуелног, звучног и аерозагађења, са буком у виду позадинског шума који готово никад не престаје, са повременим екстремним искакањима у партитури коју чине аутомобилске сирене, рад мотора, лупњава пнеуматских чекића, пуцњава, музика са озвучења и сл... А ту је и огроман број брзих информација, штампаних, електронских, аудио и видео порука, вести, реклама које стижу са свих страна и стварају информацијски шум који човек не стиже да обради у једном дану и на који реагује затварањем преоптерећених чула...

Одговор вашег организма на овакве околности је стрес, тачније - одбрана. Прва линија одбране је нервни систем који је непрекидно напет, неопуштен. Пошто је нервни систем повезан са свим осталим органима и органским системима, његова дестабилизација доводи до дестабилизације ендокриног, циркулаторног, кардиоваскуларног (срце), дигестивног и имунолошког система. Врата болестима су тако отворена. Важно је рећи да нису саме околности те које доводе до дисхармоније и обољења, већ је то и наш начин реаговања на подражаје из окружења. А ту су укључени и наследни (генетика) и социјални фактори као што су васпитање, образовање, културни обрасци, менталитет и пре свега, ниво свести... Психосоматска медицина данас процењује да 70 до 90% свих болести потиче од стреса. Или, како наш народ каже: "Из главе све почиње".

Поврх тога, ту је и стални егзистенцијални грч који намеће тржишна економија и потрошачко друштво, где "човек вреди онолико колико зарађује, односно троши". То је ниво вредности, који потиче од уверења, односно преовлађујућег начина мишљења које чини колективну свест. Дакле, опет "из главе". Ако се поистовећујете са послом који обављате, професијом којој припадате или поседом који имате, онда сте у проблему,

јер шта сте онда када тај посао или посед изгубите?

Лични еко-тест

Шта је то што једете? Шта уносите у себе? Постоји једноставан тест од пет

питања за (пр)оцену еколошке свести, а који се тиче наших животних навика:

1. Да ли пушите?
2. Да ли и колико често пијете алкохол и газираних безалкохолних напитака (наведите све напитаке којих се сетите)?
3. Да ли и колико често боравите у

- природи (дневно, недељно, месечно)?
4. Колико времена дневно проводите испред екрана (ТВ-а / ПЦ-ја)?
 5. Да ли возите кола и колико често? (врло ретко, 1-2 пута недељно, свакодневно)?
- Будите непристрасни и кључ за вредновање одредите сами. Размислите о одговорима и према њима процените своју еколошку свест.

Ментално загађење

А шта је то што говорите, шта дајете од себе, како зрачите? Још пре две хиљаде година Исус је рекао да *"није поган оно што у човекова уста улази, већ оно што из њих излази"*. То су човекове мисли и емоције преточене у речи. То је психо-загађење, емотивно и ментално загађење које најдубље утиче на наше животе. Народна изрека каже: *"Боље се једном заплакати, него стопут уздахнути"* А Екхарт Тол, у књизи *"Моћ садашњег тренутка"* појашњава:

"Можда ви и јесте искоришћавани, можда посао који обављате и јесте заморан, можда неко близак вама и јесте неискрен, несносан или несавестан, али (...) то да Х су ваше мисли и емоције везане за ову ситуацију оправдане или не, нема никаквог значаја. (...) Ви сте одговорни за свој унутрашњи простор, нико други, баш као што сте одговорни и за ову планету. Како споља, тако и изнутра, ако се људи ослободе унутрашњег загађења, престаће да стварају и спољашње загађење."

Загађивачи

ТВ програми, дневна штампа, рекламане поруке, филмови и серије, музичка продукција, утисци из окружења, лоши међуљудски односи... Списак потенцијалних менталних загађивача је дуг, али је у вашем домену само један - ваш ум, ваш унутрашњи простор за чију сте чистоту ви одговорни.

Замислите уобичајену ситуацију: седите и гледате ТВ дневник. Нека информација или изјава "омиљеног"

политичара у вама изазове бес и ви почињете да псујете и проклињете. Сама информација може бити неистинита, искривљена, али она, таква каква јесте, представља само *потенцијално* загађење менталног простора. Међутим, ваша негативна емотивна реакција на ту информацију јесте ментално загађење које се не ограничава само на вас, већ се шири и у окружење. А то је почетак и сваког другог загађења, јер сва беда и еколошки проблеми са којима се суочавамо, производ су нашег ума. Екологија свести се бави психолошким загађењем, тачније његовим уклањањем.

Питања, пре свега

Шире посматрано, предмет екологије свести су процеси свести у човеку, његовој психи, и њихове последице по човеково здравље и окружење. У великој мери, екологија свести се подудару са психологијом и психотерапијом ("екологија душе"), као и филозофијом (нарочито етиком и естетиком) и духовношћу најшире схваћеном. Она се бави емоцијама, мисаоним и спознајним процесима који се, кроз животне навике, ставове и човеков карактер, испољавају у свакодневици као укupan однос према стварности.

Екологија свести почиње искреном запитаношћу: Ко сам ја? Шта желим? Куда идем? Зашто је све овако како јесте? Чврст основ екологије свести је морално понашање и искреност. Метод је самопосматрање: неговање пажње и будности. Пут је: прочишћавање мисли, речи и дела. То је пре свега индивидуалан процес самоосвешћивања, у коме вам други могу бити драгоцен помоћ и путокази. Циљ је: (само)свестан, остварен, целовит и срећан човек, човек који је спознао себе и нашао свој унутрашњи мир и испуњење. Човек који је у миру са самим собом, у миру је са целим Универзумом.

Еколошка свест

Ако је екологија свести дисциплина, еколошка свест је **укupan однос према Стварности**. Она показује ниво дости-

гнуће свесности у односу према себи и окружењу, другим људима и живим бићима. Еколошка свест се креће у распону од потпуне несвесности, преко его свести (свести о лажном "ја" тј. изолованом сопству), до космичке, односно Божанске свести. Просветљење је највиши степен еколошке свести, јер је на том нивоу укинута коренски узрок свих еколошких проблема: подела на „ја” и „све друго”. То је стање безусловне Љубави, неподељене свести, свести о јединству и међузависности свега постојећег. Последица тога је укидање патње и бола које човек наноси самом себи и другима. То значи и чисту Планету, без девастације природе, ратова и разарања.

Еколошки проблеми са којима се данас срећемо, последица су его-свести која преовлађује, и која јединствену Стварност види као распарчану просторно и временски на „ја” и „све друго”, „моје” и „твое” „моје” и „ничије које би могло бити моје” на „јуче” и „сутра” итд.

И, као што каже Екхарт Тол у књизи *"Моћ садашњег тренутка"*:

"Ствар је у томе да се ви опирете ономе што јесте. Ви од садашњег тренутка правите непријатеља. Стварате несрећу, конфликт између оног унутра и оног споља. Ваша несрећа загађује не само ваше унутрашње биће и људе око вас, већ и колективни дух човечанства чији сте ви неразводни део. Загађење планете представља само спољни одраз унутрашње психичке загађености, одраз милиона несвесних појединаца који не преузимају одговорност за свој унутрашњи простор."

„Ум несвесно воли проблеме јер вам они дају неку врсту идентитета. (...) Када стварате проблем, ви стварате и бол. Све што треба да урадите јесте да донесете једноставну одлуку: ...ја себи више нећу проузроковати бол. Нећу више стварати проблеме. Ако више не будете стварали бол себи самима, нећете га стварати ни другима. Такође, више нећете негативношћу стварања проблема загађивати ни прелепу Земљу, ни ваш унутрашњи простор, а ни колективни дух човечанства."

Петар Шумски

IN MEMORIAM

Дујко ПЕЈАКОВИЋ

(03.01.1949-03.11.2011)

Дујко Пејаковић је рођен 03.01.1949. године у Липљу. Средњу шумарску школу завршио је у Вировитици 1969. године а по завршетку средње школе дошао у Кнежево и засновао свој радни однос у тадашњем ШПП "Врбања" Котор Варош погон Скендер Вакуф гдје је и остао да ради све до свог пензионисања 10.03.2011. године.

У ШГ "Чемерница" Кнежево радио је на пословима референта

узгоја и заштите шума, дозначара, руководиоца расадничке производње, узгоја и заштите, припреме производње, интерне контроле и друге послове. Све те послове обављао је беспрекорно и са пуно љубави.

Када је његово срце, изненада, престало да куца, његовој породици и пријатељима, жива су сјећања и успомене на заједнички рад, на дружење, приче и шале... успомене на једног великог човјека добре и племените душе, човјека великог срца, доброг друга.

Дујко је заиста био изузетан, добар, примјеран, одан својој породици и вјеран животни сапутник својој супрузи Радмили,

истинољубив и праведан човјек са много врлина, човјек достојан поштовања и дивљења.

Колектив ШГ "Чемерница" Кнежево

Шума у поезији

ДУБОКА, НЕСПОЗНАЈНА ТАЈНА

- Шума је дубока, непознајна, као и човјекова душа.
- Дружите се с човјеком, свакодневно заједно испијате кафу, разговарате о омиљеној књизи или омиљеном фудбалском клубу, поиграте шах или таблића, испијете понеку ракијицу и пиво, завирујете један другом у интиму, а онда - нешто се у том човјеку преломи, снађе га мука, затвори се у себе и последије тога узалуд покушавате да продрете у његову душу и да му помогнете. Он, једноставно, потонуо у себе, у своје непознајне дубине.

Гледате шуму, зелени се пред вама, постаје плавичаста ако је у даљини, или сасвим модра, тамо "иза седам гора", када је притисне тиморина, или кад се над њу наднесу градоносни облаци. Мислите да је знате, да вам је блиско свако дрво у њој, свака лијана која се чврсто увија око дебла, а кад мало боље поразмислите, схватите да је пуна непознаница. Постаје непозната планета.

Покушавате да набројите њене "етнике". Буква, граб, храст, цер, јавор, јасен, бријест... Бор, јела, оморика, смрека, ариш, туја... А гдје су оне јошике крај шумских ријека и потока, врбе крај језераца и баруштина, пас-лијеске, лијеске, црни и бијели глог и друго шибље и грмље у шикарама и густишима? Па онда, гдје су дивље липе на осунчаним пропланцима и стовјеке тисе о чијим чаробним моћима су причали бабе и дједови крај огњишта, док су младе снахе држале борове зубље и освјетљавале унутрашњост дрвене куће и тајновитост предачког предања?

Познајете ли заиста шуму? Можете ли се макар у мислима запутити у њене дубодолине и попети се маштом на њене висове? Јесте ли способни да "завириш" у медвјеђе, вучје, лисичије и јазавчије јазбине? Наслућујете ли макар како изгледа лане улогу хитроноге кошуте и виторогог јелена? У којим дупљама се крију мудре ејине и на којим неприступачним и осунчаним стијенама гнијезда вију сури орлови, господари небеских висина и планинских врхунаца? А тек они силни зечеви, усплахирене срне, бодљикавим хаљама заогрнути јежеви, творови... Па дроздови, дјетлићи, крешталици и други пернати становници шума. Онда, рибе и ракови у шумским водотоцима и све што плива, гмиже и трчи кроз дивљу траву и лети с гране на грану и изнад опојног мира.

Таман кад помислите да сте готово све набројали што би се могло рећи о шуми, у вашим мислима испријече се непроходи, стабла која су почупале разбјеснеле олује или поломили тешки сњегови, испреплетене шумске лозе, висока папрат, ријетко љековито биље с оманом "на челу", за који ми рекоше да не расте испод хиљаду метара надморске висине (не знам да ли говорећи истину или подижући цијену одољену који олакшава дисање).

А тек шумски мир?! У његову тајну тешко може да уђе и онај који истовремено може да слуша цвркулт птица, жубор потока, меко шуштање лиснатих грана, ријетку рику јелена капиталаца...

И све се своди на оно што је речено у првој реченици: шума је дубока тајна, непознајна као човјекова душа.

И велика инспирација. Пјесницима, сликарима, композиторима и другим умјетницима.

Писац ових редова од раног дјетињства бојажљиво завирује у тајну шуме и одгонета је стиховима. Оставимо по страни оно што је раније написао, усмјеримо

пажњу само на пјесме које су се у последње двије-три године разбашкариле у мом нотесу.

Првог и другог дана Српске нове године, боравећи у Новом Саду, гледајући како комунални радници обарају једно дотрајало стабло платана, сјетио сам се свог почившег стрица дрвосјече и записао:

*Зайисах некоћ, неопрезно, да Филозоф
и мој сџириц дрвосјеча у исиу шуму
никада нису крочили. И покајах се
силно кад у зайисима наиђох на њо шџио
у једном џренуџику смаџирао сам исином.
Јер, чџијајући постојаности из џодова
џосјечених сџабала и џроничући
у џајну срчике храсџовој дуба,
мој сџириц џонирао је дубоко
у одџонеџање суџџасџива свиџџа...*

На Јовањдан наредне године, гледајући кроз прозор свог стана у бањалучком насељу Старчевица, како се њише гранчица с које је одлетио врабац, размишљао сам о страшним посљедицама још једног катастрофалног потреса на овој нашој планети која се мање бунила док нису почели да бездушно рањавају њену утробу и немилосрдно сјећи шуме, и о гранчици која ће се ту, без обзира на све, њихати све док неко не одсијече грану чији је дио или, не дај боже, посијече стабло, па можда и последије тога.

*У џренуџику када све сџиане (или се
судари у суновраџиу), џовџџарац ће,
све док не џосијеку сада још младо
храсџово сџабло, кад виџе њџове
џиле не буду моџле анџџејску снаџу
земљине скривене дојке слаџи у њџове
џране, њџаџи џранџицу коју можда
никада нико виџе неће џледаџи
онако како је ја сада уџџам у око.*

Крајем октобра те исте године записао сам и ове стихове:

*...Ево, видим џџицу на џрани
и сџабло коме џрана џриџада.
И видим небо над сџаблом,
и скривен осмиџех сунца иза облака.
Али, ја видим и кориџен сџабла
дубоко у земљи, и видим црва
који сџириџиво џриџка кору
наџџање џиле и слади се мезџром.
И чека. Сџириџиво, неунџџџив, чека
да види да ли је џо усуд или среџа
џџио видим и невидџиво, у сџеменџи.*

На крају, ево у цјелини "шумске пјесме" коју сам написао 27. маја 2009. године:

У ШУМУ КАДА УЂЕШ

*Када уђеш у шуму, шуму виџе
не видиш; сџабло си у њој,
џа окриџаџици и маџџџи џранама
у риџиу који се од Постојања
не миџења. У шуму када уђеш,
немаџи виџе своју сџенку,
дио си заједничке сџенке
које виџе нема. Када у шуму
уђеш, виџе џи није важно
џџа је остџало изван шуме,
јер свиџџџи изван шуме виџе
и није џвој; не џриџадају му
ни џвоје усџомене. У шуму
чим закорачиш, шума си само,
сџабло си у џој шуми, и кориџен
да немаш, ни шуме не би било.*

Ранко Павловић

Сјеменски објекти у функцији сакупљања генетички квалитетног сјемена представљају посебан вид очувања генофонда дрвећа и жбуња.

Панчићева оморика, најљепши четинар наших шума са ареалом у кањону ријеке Дрине

Регистроване сјеменске састојине Панчићеве оморике као ендемичне врсте и терцијерног реликта у којима се врши сакупљање сјемена.

У циљу заштите генофонда шумских врста дрвећа, у петнаест организационих дијелова ЈПШ "Шуме Републике Српске", постоји 47 регистрованих сјеменских објеката. На површини 564 ha уређених сјеменских састојина врши се сакупљање најквалитетнијег шумског сјемена.

"Центар за сјеменско-расадничку производњу" Добој, Дирекција Николе Пашића 41, 74000 Добој, тел./факс 053 / 203 - 091, 053 / 224 - 503 e-mail: csrp@sumers.org

Расадник "Станови" Добој Станови 66, тел. 053 / 288 490

Расадник "Бишина" Шековићи, РЈ "Бишина" Шековићи, тел. / факс 056 / 654 551, 056 / 654 550 e-mail: r.j.bisina@teol.net

Расадник "Ступине" Невесиње РЈ "Ступине" Невесиње

Расадник "Петковача" Брчко Ул. Узуновића бр. 2, 76000 Брчко Дистрикт, тел. 049 / 232 760, 049 / 482 031 (расадник) тел./факс 049 / 232 - 761 e-mail: jprjbc@teol.net

Расадник "Горња Пухарска" Приједор, тел. 052 / 485 274, факс 052 / 489 114

www.sumers.org

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ШУМАРСТВА
Шуме Републике Српске
з.д. СОКОЛАЦ

ЦЕНТАР ЗА СЈЕМЕНСКО-РАСАДНИЧКУ ПРОИЗВОДЊУ ДОБОЈ

ИЗ ШИРОКОГ СПЕКТРА ДЈЕЛАТНОСТИ ЦЕНТРА ЗА СЈЕМЕНСКО РАСАДНИЧКУ ПРОИЗВОДЊУ ИЗДВАЈАМО ПРОИЗВОДЊУ И ПРОДАЈУ САДНОГ МАТЕРИЈАЛА, ПРОЈЕКТОВАЊЕ ПАРКОВА, ВРТОВА, ОКУЋНИЦА, ИЗВОЂЕЊЕ РАДОВА ПО СОПСТВЕНИМ И ДРУГИМ ПРОЈЕКТИМА

АСОРТИМАН ШУМСКОГ И ХОРТИКУЛТУРНОГ СЈЕМЕНА

- Abies (ЈЕЛА)
- Chamaecyparis (ПАЧЕМПРЕС)
- Cedrus (КЕДАР)
- Cupressus (ЧЕМПРЕС)
- Ginco (ГИНКО)
- Larix (АРИШ)
- Piceae (СМРЧА)
- Pinus (БОР)
- Pseudotsuga (ДУГЛАЗИЈА)
- Thuja (ТУЈА)
- Acer (ЈАВОР)
- Aesculus (ДИВЉИ КЕСТЕН)
- Betula (БРЕЗА)
- Castanea (ПИТОМИ КЕСТЕН)
- Corylus (ЛИЈЕСКА)
- Carpinus (ГРАБ)
- Celtis (КОПРИВИЋ)
- Fagus (БУКВА)
- Fraxinus (ЈАСЕН)
- Quercus (ХРАСТ)
- Robinia (БАГРЕМ)
- Sorbus (МУКИЊА)
- Tilia (ЛИПА)
- воћкарице
- украсно шибље

АСОРТИМАН ШУМСКИХ И ХОРТИКУЛТУРНИХ САДНИЦА

- Abies (ЈЕЛА)
- Larix (АРИШ)
- Piceae (СМРЧА)
- Pinus (БОР)
- Pseudotsuga (ДУГЛАЗИЈА)
- Cupressus (ЧЕМПРЕС)
- Thuja (ТУЈА)
- Acer (ЈАВОР)
- Fagus (БУКВА)
- Fraxinus (ЈАСЕН)
- Quercus (ХРАСТ)
- Robinia (БАГРЕМ)
- Tilia (ЛИПА)
- Betula (БРЕЗА)
- Celtis (КОПРИВИЋ)
- Castanea ПИТОМИ КЕСТЕН)
- Corylus (ЛИЈЕСКА)
- Juglans (ОРАХ)
- Malus (ЈАБУКА)
- Prunus (ТРЕШЊА)
- Pyrus (КРУШКА)
- Sorbus (МУКИЊА)
- Carpinus (ГРАБ)
- остале воћкарице
- украсно шибље

ЈЕЛА

СМРЧА

ПАНЧИЋЕВА ОМОРИКА

БОР

У С Л У Г Е :

- ПРОЈЕКТОВАЊЕ У ШУМАРСТВУ И ХОРТИКУЛТУРИ
- РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА
- ПОШУМЉАВАЊЕ
- ТРАНСПОРТ САДНОГ МАТЕРИЈАЛА
- ОДРЖАВАЊЕ ЗЕЛЕНИХ ПОВРШИНА
- ОСНИВАЊЕ ТРАВЊАКА
- ОСНИВАЊЕ ЖИВИХ ОГРАДА

ИЗ ПОНУДЕ ИЗДВАЈАМО ПРОИЗВОДЊУ И ПРОДАЈУ:

- ЉЕКОВИТОГ И АРОМАТИЧНОГ БИЉА
- УКРАСНИХ ЕЛЕМЕНАТА (НОВОГОДИШЊЕ ЈЕЛКЕ, ОРНАМЕНТАЛНО ЗЕЛЕНИЛО, ШИШАРИЦЕ, ПЛОДОВИ)
- РУЖЕ, ЖИВЕ ОГРАДЕ, ПУЗАВИЦЕ, ПЕРЕНЕ, ЦВИЈЕЋЕ
- ОСТАЛИ ПРОИЗВОДИ (ЧАЈЕВИ, ЈЕСТИВЕ ГЉИВЕ, СУШЕНО ВОЋЕ, ЈАБУКОВО СИРЋЕ, РАКИЈА, ТРАВНИ БУСЕН, СУПСТРАТИ)

